

CRNA GORA
MINISTARSTVO ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA

II IZVJEŠTAJ

**O SPROVOĐENJU KONVENCIJE O ELIMINACIJI SVIH OBLIKA
DISKRIMINACIJE ŽENA (CEDAW)**

**podnijet na osnovu člana 18
Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena**

Podgorica, 2015.god.

I UVOD

Crna Gora je sukcesorskim postupkom pristupila Konvenciji o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW).

Na osnovu člana 18 Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena, države potpisnice se obavezuju da dostavljaju Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija izvještaj o zakonodavnim, sudskim, administrativnim i drugim mjerama koje su usvojile kako bi sprovele odredbe ove Konvencije, kao i pomake koji su učinjeni, u roku od jedne godine nakon stupanja na snagu Konvencije, a poslije toga, najmanje svake četiri godine. Kada je riječ o Crnoj Gori, rok za Inicijalni izvještaj je bio godinu dana nakon što je Konvencija stupila na snagu, odnosno oktobar 2007.

Inicijalni izvještaj Vlada Crne Gore, je usvojila februara 2010., i prosljedila Komitetu za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW Komitet) maja 2010.

Izvještaj je ukazao na zakonodavne i druge mjere koje je Crna Gora preduzela Konvencijom u periodu od 2006. do 2009. godine u odnosu na 16 materijalnih članova Konvencije.

Komitet je razmotrio Inicijalni izvještaj Crne Gore (CEDAW/C/MNE/1) na svom 1002. i 1003. sastanku, 6. oktobra 2011. (CEDAW/C/SR.1002 and 1003).

Komitet je pohvalio Crnu Goru za napore na izradi Inicijalnog izvještaja, koji je bio detaljan i načelno pratio smjernice Komiteta za njegovu pripremu. Takođe je pozdravio usvajanje više propisa usmjerenih na eliminaciji diskriminacije nad ženama, koje je Crna Gora donijela u međuvremenu, od stupanja na snagu Konvencije (Zakona o rodnoj ravnopravnosti, Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda, Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, izmjenama Krivičnog zakonika i dr.), kao i uspostavljanje različitih institucionalnih mehanizama i politika za unapređenje prava žena.

Pored pozitivnih ocjena, Komitet je podsjetio na obavezu države Crne Gore da sistematski i neprekidno primjenjuje sve odredbe Konvencije. Kako u određenim oblastima nijesu ostvareni rezultati, Komitet je u iznesenim zaključnim stavovima dao preporuke u vidu prioriternih zadataka, koji se moraju realizovati do podnošenja sledećeg periodičnog izvještaja. U skladu sa tim, Komitet je ukazao da Crna Gora u sprovođenju aktivnosti posebnu pažnju posveti pojedinim oblastima i da informacije o preduzetim aktivnostima i ostvarenim rezultatima uvrsti u sledeći izvještaj.

U vezi sa tim, u roku do dvije godine, Komitet je zatražio informacije o primjeni preporuka sadržanih u paragrafima 19 do 23 koje se odnose na nasilje nad ženama, trgovinu ljudima i iskorišćavanje za prostituciju, te učestvovanje u društvenom i političkom životu.

S obzirom na obavezu dostavljanja pomenutog Izvještaja CEDAW Komitetu do kraja 2013., Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u saradnji sa nadležnim resorima (Ministarstvom prosvjete i Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima) pripremila odgovore na preporuke 19 do 23.

Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore je decembra 2013. godine razmatrao pomenuti Izvještaj i saglasio se sa njegovom sadržinom, uz preporuku da se dopuni tačka 22 koja se odnosi na rodnu izbalansiranost sastava Skupštine, imajući u vidu da još uvijek nije postignut konsenzus oko uvođenja garantovanih kvota za manje zastupljeni pol.

Predstavnica CEDAW komiteta je poslala komentare na izvještaj dostavljen 2014., i u njemu iznijela dodatne preporuke koje se ticu paragrafa 19 i 23.

U skladu sa preporukom CEDAW komiteta, zaključni stavovi Komiteta dostavljeni su svim relevantnim ministarstvima i Vladinim službama, Skupštini Crne Gore, kao i pravosuđu, kako bi se obezbijedila njihova puna implementacija.

Prateći smjernice CEDAW Komiteta, Periodični izvještaj se pridržava predviđenog oblika i sadržaja izvještaja. Izvještaj sadrži uvod, Izvještaj o ispunjavanju preporuka na osnovu Zaključnih stavova Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena od 2011 godine, uključujući dodatne preporuke na paragrafe 19 i 23 iz 2014 godine, Izvještaj o implementaciji članova konvencije i anekse.

Procesom izrade II Periodičnog izvještaja koordiniralo je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, koje je formiralo radnu grupu, u čijem su radu učestvovali predstavnici/ce: Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva pravde, Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija, Ministarstva prosvjete, Ministarstva zdravlja, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva ekonomije, Ministarstva odbrane, Uprave policije, Vrhovnog suda Crne Gore, Vrhovnog državnog tužilaštva, Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda, Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, a učestvovala je i nezavisna ekspertkinja za rodnu ravnopravnost.

Imajući u vidu da se na Javni poziv za učešće u radnoj grupi nije prijavio/la nijedan/na predstavnik/ca NVOa, tekst Izvještaja je proslijeđen i nevladinim organizacijama čiji su odgovori uključeni u II Periodični izvještaj.

Prihvatajući generalni zaključak da je u Inicijalnom izvještaju bilo nedovoljno statističkih podataka razvrstanih po polu i kvalitativnih podataka o situaciji u kojoj se žene nalaze u velikom broju oblasti koje su naznačene u Konvenciji, sa posebnom pažnjom posvećenom ženama koje pripadaju ranjivim socijalnim grupama, ovaj izvještaj pružiće relevantne statističke podatke gdje god je to moguće.

II Periodični izvještaj izvještaj je razmotrila i usvojila Vlada Crne Gore, koji je nako toga proslijeđen CEDAW Komitetu.

I DIO

Izvještaj o ispunjavanju preporuka na osnovu Zaključnih stavova Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena od 2011. godine, uključujući dodatne preporuke na paragrafe 19 i 23 iz 2014. godine.

Ključne preporuke:

7. Ostajući pri stavu da se sprovođenje obaveza preuzetih potpisivanjem Konvencije od strane države nalazi u primarnoj nadležnosti Vlade i da je Vlada posebno odgovorna za implementaciju odredbi Konvencije, Komitet takođe naglašava da je Konvencija obavezujuća za sve sektore unutar državnog aparata. Komitet poziva državu potpisnicu da podstakne Parlament da, u skladu sa svojim procedurama, kada je to svrsishodno, preduzme neophodne aktivnosti u pogledu implementacije predočenih zaključnih stavova i sledećeg procesa izveštavanja kako je predviđeno Konvencijom.

Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine CG, od 2012. organizuje sjednicu povodom Međunarodnog dana žena, 8. marta pod nazivom „Ženski parlament“, u cilju promovisanja ženskih ljudskih prava u Crnoj Gori, gdje članovi/ice Vlade Crne Gore odgovaraju na pitanja predstavnica ženskih grupa parlamentarnih partija i predstavnica univerziteta, sindikata, lokalne samouprave i nevladinih organizacija.

U 2013. i 2014. i 2015. Odbor za rodnu ravnopravnost organizovao je tematske sjednice sa ciljem podizanja svijesti o ženskim pravima, razmjene mišljenja o unapređenju zakonskog rješenja o kvotama za manje zastupljeni pol u izbornom zakonodavstvu i pronalaženju mehanizama koji će ih učiniti djelotvornim, razmatranja pitanja političke participacije žena u procesu pridruživanja EU, o umrežavanju žena u političkim partijama/politici, položaja žena sa invaliditetom, žena na selu i njihovo političko i ekonomsko osnaživanje, položaj Romkinja i Egipćanki u cilju sagledavanja koliko javne politike daju odgovor na pitanje poboljšanja položaja ove populacije u Crnoj Gori, kao i upoznavanja i uključivanja svih relevantnih subjekata u pronalaženju rješenja za suzbijanje ugovorenih brakova.

Odbor je organizovao seminar za članove/ice šest skupštinskih odbora u cilju većeg uvažavanja rodnog aspekta kroz rad Parlamenta. Odbor je 2013/2014 sproveo „Drugo istraživanje o poznavanju i primjeni Zakona o rodnoj ravnopravnosti u institucijama Crne Gore“ u 68 institucija i parlamentarnim partijama. U odnosu na istraživanje sprovedeno 2010. za 23% povećan je broj učesnika koji su nabrojali jedan dokument, za 9% je više onih koji su nabrojali dva i za 9% onih koji su nabrojali sva tri dokumenta koja uređuju pitanje rodne ravnopravnosti, ali je evidentno da je i dalje značajan broj ispitanika koji nijesu naveli nijedan dokument kojim se uređuje ovo pitanje. Istraživanjem su detektovane tačke u kojima je u sferi političkog života napravljen najmanji pomak ka ostvarivanju rodne ravnopravnosti i gdje najviše nedostaju instrumenti kojima država realizuje svoju Ustavom propisanu obavezu da vodi politiku jednakih mogućnosti. Ovo istraživanje je podstaklo da se krene u izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radnoj ravnopravnosti, koji je Skupština Crne Gore usvojila juna 2015.

Aprila 2015. Skupština Crne Gore i Odbor za rodnu ravnopravnosti u saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori organizovali su sedamnaesti Cetinjski parlamentarni forum na temu „Ljudska prava i rodna ravnopravnost u sektoru bezbjednosti i odbrane“, na kojem je

razgovarano o učešću žena u političkom i javnom životu, gdje je konstatovano da Crna Gora po pitanju rodne ravnopravnosti, s obzirom da procenat žena u Vojsci Crne Gore iznosi oko 8%, zauzima solidno mjesto u svijetu, jer pojedine visoko razvijene države imaju niži procenat, upoređujući ga sa SAD gdje on iznosi oko 15%.

Maja 2015., Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa crnogorskim Komunikacionim timom za NATO, organizovalo je Konferenciju na temu: “Žene, mir i bezbjednost – politika rodne ravnopravnosti u procesu evropskih i Nato integracija” uz učešće stalne predstavnice NATO za žene, mir i bezbjednost. Na konferenciji je predstavljeno učešće žena u političkom životu, posebno u sektoru odbrane i bezbjednosti u kontekstu implementacije Rezolucije UN 1325.

9. Komitet preporučuje da država potpisnica: a) Svoje napore na eliminaciji diskriminacije nad ženama bazira na Konvenciji kao zakonski obavezujućem instrumentu zaštite ljudskih prava žena;

Principi iz Konvencije su uključeni u relevantne zakone i institucionalni okvir. U međuvremenu, od podnošenja i Inicijalnog izvještaja, izvršene su izmjene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije (2014), Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore (2014), Zakona o rodnoj ravnopravnosti (2015), i donešen novi Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom (2015), kojima je utvrđena jača obaveza zaštite svih oblika diskriminacije, za koju su uvedene kaznene odredbe, kao i data veća ovlašćenja instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda kako je opisano kod tačke 13. u ovom dokumentu.

b) Obezbijedi da Konvencija, Opcioni protokol, kao i opšte preporuke Komiteta i njegovi stavovi u vezi procedure obavješćavanja budu sastavni dio obuke sudija, advokata, tužioca, policije i ostalih službenika zaduženih za primjenu i poštovanje zakona, sa ciljem da se osposobe za direktno primjenjivanje i tumačenje odredbi nacionalnog zakonodavstva u svijetlu odredaba Konvencije.

Zaštita žena i primjena CEDAW Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena je sastavni dio obuka koje sprovodi Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije. Od 2011. organizovano je 10 obuka, na sledeće teme:

1 - Rodna ravnopravnost – pojmovi i teorija; Međunarodni pravni okvir za postizanje rodne ravnopravnosti; CEDAW– Konvencija; Crnogorski pravni okvir za postizanje rodne ravnopravnosti; Praksa Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu;

2 - Zabrana diskriminacije po osnovu pola/roda – međunarodni standardi; Zabrana diskriminacije po osnovu pola/roda – EKLJP – član 14 i Protokol 12.; Nasilje u porodici – EKLJP i njena primjena; Nasilje u porodici – zakonodavstvo i praksa u Crnoj Gori; Zakon o zabrani diskriminacije i njegova primjena; Trafiking – međunarodni standardi i zakonodavstvo i praksa u Crnoj Gori; Položaj žene u Crnoj Gori – žene Romkinje pripadnice LGBT populacije i žene sa invaliditetom.

3 - Rodna ravnopravnost – Teme: Pojmovi rodne ravnopravnosti; Razlika između de facto i de jure položaja žena; Normativni okvir rodne ravnopravnosti – međunarodni izvori i domaće prvo; Međunarodni standardi u pogledu ličnih i imovinskih prava žena u bračnoj, vanbračnoj i porodičnoj zajednici; Radni odnosi i mobing; Kazneno zakonodavstvo - Krivična djela protiv braka i porodice, krivična djela protiv polne slobode, krivična djela protiv prava iz

rada; Zakon o zaštiti nasilja u porodici; Ustavna žalba; Prekršajno zakonodavstvo; Praktični primjeri sudske prakse iz regiona.

4 - Rodna ravnopravnost; Teme: Međunarodni pravni okvir rodne ravnopravnosti uključujući CEDAW Konvenciju; Pravni okvir rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori; Crnogorsko radno zakonodavstvo sa posebnim osvrtom na antidiskriminacione norme i sudska praksa; Postojeća krivično pravna regulativa i iskustva u praksi u vezi sa zaštitom žena i djece žrtava seksualnog zlostavljanja, sa posebnim osvrtom na Zakon o zaštiti od nasilja u porodici.

5 - Rodna ravnopravnost – Teme: Normativni domaći i međunarodni okvir rodne ravnopravnosti uključujući CEDAW Konvenciju; Lična i imovinska prava žena u bračnoj, vanbračnoj i porodičnoj zajednici - Sticanje i dioba zajedničke imovine supružnika, vanbračnih partnera/ki i članova/ica porodične zajednice; Ostvarivanje prava na izdržavanje; Međunarodni standardi u vezi ličnih i imovinskih prava žena u bračnoj, vanbračnoj i porodičnoj zajednici; Kazнено zakonodavstvo i rodna ravnopravnost, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici.

6 - Nacrt Komentara Zakona o zaštiti od nasilja u porodici; Teme: Izrada preporuka za institucionalni odgovor i predlog dopuna Nacrta Komentara Zakona o zaštiti od nasilja u porodici; Krivično pravni aspekt nasilja u porodici sa posebnim osvrtom na Zakon o zaštiti od nasilja u porodici; Implementacija Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

7 - Unapređenje sistema institucionalne podrške žrtvama nasilja u porodici u Crnoj Gori kroz djelovanje UNDP-a; Teme: Nact Komentara Zakona o zaštiti od nasilja u porodici; Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici; Izrada preporuka za institucionalni odgovor i predlog dopuna; Krivično pravni aspekt nasilja u porodici sa posebnim osvrtom na Zakon o zaštiti od nasilja u porodici; Implementacija Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći. Ovaj seminar je održan dva puta.

8 - Seminar "Zaštita djeteta žrtve/svjedoka porodičnog nasilja u sudskim postupcima". Teme: Nasilje u porodici i međunarodno zakonodavstvo; Osnovni principi prava djeteta – aspekt porodičnog nasilja; Izazovi u praksi u zaštiti djeteta žrtve/svjedoka porodičnog nasilja; Uloga drugih organa u postupku zaštite djece od porodičnog nasilja; Dijete svjedok porodičnog nasilja (priprema za svjedočenje i forenzički intervju); Djeca u posebnim situacijama.

9 - "Nasilje u porodici sa akcentom na zaštitu djeteta žrtve/svjedoka porodičnog nasilja". Krivično pravni aspekt nasilja u porodici sa posebnim osvrtom na zaštitu djece.

9. c) Nastavi da podiže svijest među ženama o njihovim pravima garantovanim Konvencijom kao i proceduri obavješćavanja i istražnim procedurama sadržanim u Opcionom protokolu, uključujući prevođenje na crnogorski jezik opštih preporuka Komiteta i njegovih stavova sadržanih u Opcionom protokolu.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava kontinuirano kroz sve svoje aktivnosti uključujući obuke, kampanje, prezentacije, publikacije promoviše principe CEDAW Konvencije i Opcionog protokola, koji se nalaze zvaničnom site-u ovog ministarstva. Kada se govori o međunarodnim dokumentima koja tretiraju pitanja prava žena, CEDAW konvencija ima prioritet u predstavljanju.

Ovo Ministarstvo redovno sprovodi kampanje kao što su. „16 dana aktivizma borbe protiv nasilja nad ženama”, „Žene na selu, žene na djelu”, „Nađi vremena da budeš tata” itd. Tokom 2014. organizovalo je kampanju "Podržavam, poštujem, štitim, zastupam ČOVJEKA". Kampanja je bila zastupljena na svim TV i radio stanicama na teritoriji CG sa emitovanjem TV spota. Kampanji je prethodilo istraživanje o percepciji i stavovima javnog mnjenja o diskriminaciji, iz 2013., koje pokazalo da su žene na 4. mjestu po diskriminaciji. U poređenju sa istraživanjem koje je sprovedeno 2011. godine taj stepen je smanjen za 3%, što predstavlja simboličnu tendenciju smanjenja diskriminacije nad ženama. Takođe je 2015. započelo kampanju pod sloganom “Poštuj različitost! Odbaci diskriminaciju! Prihvati čovjeka!”.

11. Komitet preporučuje da država potpisnica uključi implementaciju Konvencije i preporuke Komiteta među kriterijume za ocjenu sprovođenja Nacionalnog akcionog plana za postizanje rodne ravnopravnosti.

Realizacija pojedinih preporuka Komiteta je sastavni dio aktivnosti Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti -PAPRR-a, i čini i osnov za njegovu evaluaciju. PAPRR se donosi za period od četiri godine (2013-2017) i to za oblasti definisane u skladu sa Pekinškom deklaracijom i Planom za akciju. Od 12 kritičnih oblasti u kojima je najizraženija rodna neravnopravnost u Pekinškoj deklaraciji, Crna Gora se opredijelila za devet oblasti u kojima namjerava da djeluje u cilju postizanja rodne ravnopravnosti, a to su: Unaprjeđenje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti; Rodno osjetljivo vaspitanje i obrazovanje; Rodna ravnopravnost u ekonomiji; Rodno osjetljiva zdravstvena zaštita; Rodno zasnovano nasilje; Mediji i kultura; Ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom životu; Međunarodna politika i saradnja; i Institucionalni mehanizmi za primjenu rodne ravnopravnosti. U izradi PAPRR-a su korišćena nacionalna, regionalna i globalna iskustva u kreiranju i implementaciji sličnih dokumenata. Izrada ovog dokumenta se zasnivala na kontekstu pridruživanja Crne Gore EU, preporukama Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena (CEDAW) i nacionalnim prioritetima u domenu politike rodne ravnopravnosti. Vlada Crne Gore usvaja godišnji izvještaj o sprovođenju PAPRR-a.

Tokom 2013. formirana je Komisija za praćenje sprovođenja PAPRR-a, gdje su članovi/ce pored predstavnika/ca nadležnih institucija i 2 predstavnika/ce NVO-a, koja redovno održava sastanke.

13. Komitet preporučuje da država potpisnica:

a) Dodatno ojača ovlašćenja i resurse Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda za njegovo djelovanje po pritužbama na diskriminaciju zasnovanu na polu, i imenuje zamjenika Ombudsmena za rodnu ravnopravnost;

U 2014. usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, kojim je predviđeno da Zaštitnik ljudskih prava i sloboda može imati više zamjenika. U međuvremenu je donešena Odluka kojom se predviđa da Zaštitnik ljudskih prava i sloboda ima 4 zamjenika. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti, usvojen je 2015. u Skupštini Crne Gore, koji definiše da se pitanjima posredne i neposredne diskriminacije po osnovu pola (pored svih oblika diskriminacije), u okviru svojih nadležnosti bavi Zaštitnik/ca, te da je postupak po predstavkama u slučajevima diskriminacije po osnovu pola prešao iz nadležnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava u nadležnost ove institucije.

Unutrašnjim aktom Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore, sistematizovana je Četvrta osnovna grupa poslova-Institucionalni mehanizam za zaštitu od diskriminacije, manjinska prava i rodna ravnopravnost, u okviru koje se obavljaju poslovi zaštite ljudskih prava i sloboda u oblastima: zaštite od diskriminacije, prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, prava starih lica, vjerskih prava, prava lica sa invaliditetom, rodne ravnopravnosti (uključujući i zaštitu od nasilja u porodici od aprila 2015. godine), rodnog identiteta i seksualne orijentacije i drugim srodnim oblastima. U ovom sektoru su ojačani ljudski resursi, jer je sistematizovano ukupno šest, a do sad popunjena tri radna mjesta.

Skupština Crne Gore je 2014. izvršila izbor jednog zamjenika Zaštitnika za ovu oblast, koji je stupio na dužnost januara 2015, a tada je zaposlen još jedan službenik-savjetnik za oblast anti-diskriminacije. U septembru 2015. zaposlen je još jedan savjetnik na poslovima u sektoru (ukupno zaposleno 4 savjetnika), a u 2016. godini planirano je popunjavanje još 2 službenička mjesta.

b) Obezbijedi finansijsku i ljudsku podršku radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i podrži njegovo prijavljivanje u Međunarodni koordinacioni komitet institucija za ljudska prava (ICC) za akreditaciju, u skladu sa Pariškim principima (Rezolucija Generalne Skupštine UN 48/134 od 20. decembra 1993. godine, aneks i Rezolucija Generalne Skupštine UN 65/207);

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore je unaprijeđena finansijska samostalnost i nezavisnost institucije kroz ovlašćenje Zaštitnika da samostalno raspolaže opredijeljenim sredstvima po Zakonu o budžetu. Utvrđivanje dinamike trošenja sredstava Zaštitnika tokom budžetske godine i dalje je ostalo u nadležnosti Ministarstva finansija.

Finansije za rad Zaštitnika se obezbjeđuju u budžetu Crne Gore. U prosjeku 80-85% godišnjeg budžeta Zaštitnika koristi se za funkcionisanje institucije. U ukupnom modelu finansiranja institucije ne postoji odvojena struktura prihoda i troškova sektora anti-diskriminacije, odnosno dijela koji se bavi rodnom ravnopravnošću.

Podniet je inicijalni akt za akreditaciju institucije Zaštitnika kod Međunarodnog koordinacionog komiteta institucija za ljudska prava (ICC), 23.juna 2015.

c) Uključi informaciju o broju pritužbi na diskriminaciju po osnovu pola koje su dostavljene Zaštitniku ljudskih prava i sloboda u sledeći izveštaj, kao i informaciju o njihovom ishodu.

Tokom 2011.-2015. instituciji Zaštitnika podnijeta je 21 pritužba zbog diskriminacije po osnovu pola.

Tokom 2011. podnijete su 2 pritužbe. U jednom predmetu Zaštitnik nije utvrdio povredu prava, dok je druga pritužba prenešena u 2012. godinu, kada je Zaštitnik utvrdio povredu prava i donio mišljenje sa preporukom. Preporuka je donešena i ispoštovana u 2012. godini.

Tokom 2012. Zaštitnik je imao 12 pritužbi zbog diskriminacije po osnovu pola. U jednoj pritužbi Zaštitnik je utvrdio povredu prava i organu na koji se pritužba odnosi ukazano je da ta organizacija treba da preduzme odgovarajuće mjere u cilju poštovanja rodne ravnopravnosti u skladu sa nacionalnom legislativom i međunarodnim pravom. U tri predmeta Zaštitnik nije utvrdio povredu prava koja je u pritužbi ukazivana. U tri predmeta Zaštitnik je obustavio postupak zbog pokretanja sudskog postupka nakon podnošenja pritužbe. U četiri predmeta Zaštitnik je obustavio postupak, jer podnosilac pritužbe nije dopunio pritužbu u ostavljenom roku, a ni nakon isteka roka. U jednom predmetu, podnosilac je upućen na korišćenje drugih pravnih sredstava.

Tokom 2013. Zaštitniku su podnijete dvije pritužbe za diskriminaciju po osnovu pola, a jedna pritužba je formirana po sopstvenoj inicijativi, pa je ukupno u radu ovoj godini bilo tri pritužbe. U jednom predmetu Zaštitnik je otklonio povredu prava na koju je u pritužbi ukazivano. U drugom predmetu Zaštitnik nije utvrdio povredu prava, dok je u trećoj pritužbi koja je formirana po sopstvenoj inicijativi otklonjena povreda prava u toku postupka.

Tokom 2014. Instituciji Zaštitnika podnešene su 3 pritužbi o diskriminaciji po osnovu pola. U jednom predmetu nije utvrđena povreda prava, a u drugom predmetu je podnositeljka pritužbe upućena na druga pravna sredstva. U trećoj pritužbi, podnositeljka pritužbe je nakon podnošenja pritužbe Zaštitniku pokrenula sudski postupak, pa je postupak po toj pritužbi obustavljen.

Tokom 2015. Zaštitniku je prispjela jedna pritužba zbog diskriminacije na osnovu pola, po kojoj je postupak u toku.

Prijavljena diskriminacije se najčešće odnosila na oblast rada i zapošljavanja, porodičnog nasilja, obrazovanja, a najčešći oblik povreda načela diskriminacije zapažen je kao mobing.

Treba napomenuti da je zakonskim novelama iz 2014. godine mobing brisan kao poseban vid diskriminacije, a istovremeno je postupak zaštite od mobinga propisan posebnim Zakonom o zabrani zlostavljanja na radu.

Po mišljenju Zaštitnika ovako mali broj pritužbi mogao je (ne i nužno) biti rezultat činjenice da su u naznačenom periodu (2011.-2015.) formalnopravno postojala dva pravna sredstva za zaštitu od diskriminacije po osnovu rodne pripadnosti, odnosno prema polu, jer se do izmjena i dopuna Zakona o rodnoj ravnopravnosti, predstavka kojom se ukazuje na posrednu ili neposrednu diskriminaciju po osnovu pola podnosila Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Crne Gore.

U isto vrijeme, Zakon o zabrani diskriminacije, nije sadržao eksplicitnu odredbu o diskriminaciji na osnovu pola, već u širem kontekstu odredbu o diskriminaciji po osnovu rodnog identiteta. Na inicijativu Zaštitnika, ova zakonska odredba je brisana novelama Zakona rodnoj ravnopravnosti, koje su usvojene u junu ove godine. Postupak po predstavkama izbrisan iz Zakona o rodnoj ravnopravnosti, a ovu nadležnost u cjelosti preuzima Zaštitnik, u postupku po pritužbama koje se podnose ovoj instituciji u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

15. Komitet, podsjećajući na svoje opšte preporuke br. 6 (1988) i smjernice date u Pekinškoj platformi za akciju o neophodnim uslovima za efektivno funkcionisanje nacionalnih mehanizama, preporučuje da država potpisnica:

a) Dodatno ojača vidljivost ženskih prava podizanjem ORR na najveći nivo u organizacionoj strukturi Ministarstva za ljudska i manjinska prava, i ojača finansijsku i ljudsku podršku za rad ORR da bi osnažilo njegove kapacitete za formulisanje, implementaciju, pružanje savjeta, koordinaciju i praćenje pripreme i primjene zakonske regulative i politika u oblasti rodne ravnopravnosti.

Jačanje kapaciteta Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti (ORR) je bilo u fokusu ekspertske misije o jačanju institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost, koja je organizovana u okviru TAIEX programa Evropske komisije, u saradnji sa ORR oktobra 2014. godine. Tokom posjete ekspertske misije organizovani su sastanci sa ORR, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Zaštitnikom/com ljudskih prava i sloboda, koordinatorima/kama za rodnu ravnopravnost i predstavnicima/cama NVO sektora, gdje su predstavljeni sadašnji mandati, aktivnosti i djelokrug rada. Posebna pažnja posvećena je radu Komisije za praćenje implementacije PAPRR-a, kao i saradnji između različitih mehanizama, i saradnji s civilnim društvom. Ekspertska misija je dala preporuku da se osnuje Nacionalni savjet i da se radi na podizanju administrativnih kapaciteta Odjeljenja. U Programu sprovođenja PAPRR-a za period 2015-2016, predviđeno je osnivanje Nacionalnog savjeta za praćenje implementacije politika rodne ravnopravnosti, kao i da se do kraja 2017. u Odjeljenju zaposli još jedna osoba. Trenutno su u Odjeljenju zaposlene tri osobe (načelnica i 2 savjetnice).

b) Opredijeli adekvatna finansijska sredstva za sve opštine kako bi im omogućila da uspostave sopstvenu strukturu za rodnu ravnopravnost i usvoje i efektivno primijene lokalne planove za postizanje rodne ravnopravnosti;

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, kancelarija OSCE-a i lokalne samouprave kontinuirano sprovode aktivnosti za unapređenje politike rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou. Neki od rezultata su:

- Potpisani Memorandumi o saradnji sa 16 opština a planirano je da se tokom 2015. godine potpiše i sa preostalih 7 opština u Crnoj Gori;
- Koordinator/ke su imenovani u 20 opština;
- U 12 opština je usvojena Odluka o rodnoj ravnopravnosti;
- U 11 opština formirani su Savjeti za rodnu ravnopravnost;
- Do sada je formirano 5 kancelarija za rodnu ravnopravnost u 5 opština;
- U 9 opština usvojeni su Lokalni akcioni planovi;

- U 6 opština su za 2014. godinu u budžetu namjenski obezbjeđena sredstva za sprovođenje aktivnosti iz Lokalnih akcionih planova. I ostale opštine imaju redovna budžetska sredstva za aktivnosti iz oblasti rodne ravnopravnosti, ali napredak je u tome što u ovih 6 opština postoji posebna budžetska linija. Očekuje se nastavak ovog trenda, jer su zaključkom Vlade obavezane sve institucije da u okviru redovnih sredstava predvide sredstva za aktivnosti iz PAPRR-a.

c) Ojača saradnju sa ženskim NVO u primjeni i praćenju implementacije Konvencije i Zakona o rodnoj ravnopravnosti i nacionalnih i lokalnih planova za rodnu ravnopravnost i obezbijedi finansiranje za odgovarajuće aktivnosti ovih NVO.

Kontinuirana je saradnja sa NVO-ima. Redovno se održavaju sastanci sa NVO-ima. Ustaljena praksa je da se minimum 1 godišnje održava Forum za dijalog sa NVO-ima gdje se razmatraju teme od zajedničkog interesa. Aktivnosti se sprovedu i kroz zajedničke kampanje, obuke, istraživanja, kao i realizaciju projekata koje finansiraju međunarodne organizacije.

Ženske NVO su članice radnih grupa za izradu zakona i strategija. One su i članice komisija za monitoring Konvencije i Zakona o rodnoj ravnopravnosti, kao i nacionalnog i lokalnih planova za rodnu ravnopravnost. U Komisiji za praćenje PAPRR-a su 2 predstavnice NVO-a.

Finansiranje NVO od strane države se pored ostalog sprovodi putem Konkursa za dodjelu sredstava od dijela prihoda od igara na sreću, i na nivou lokalnih samouprava.

Primjer dobre saradnje je i sprovođenje kampanje »16 dana aktivizma borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici«. U 2014. godini, kampanja je organizovana u saradnji sa NVO »Centar za ženska prava«.

Kao rezultat saradnje Ministarstva za ljudska i manjinska prava i NVO „Telefon za žene i djecu žrtve nasilja” iz Podgorice tokom 2014-2015 godine, sproveden je projekat „Uspostavljanje efikasnog sistema prevencije i zaštite djece i mladih od nasilja u porodici u obrazovnim institucijama”, koji je finansirala Ambasada Kraljevine Norveške, u okviru kojeg je štampan „Priručnik za zaposlene u vaspitno-obrazovnim ustanovama o postupanju, prevenciji i zaštiti djece i mladih od nasilja u porodici”.

Juna 2015. potpisan je Memorandum o razumijevanju sa 9 NVO-a koje vrše usluge servisa podrške ženama i djeci žrtvama nasilja u porodici.

17. Komitet poziva državu potpisnicu da:

a) Usvoji pro-aktivne i održive mjere, usmjerene ka ženama i muškarcima, dječacima i djevojčicama, da se oslobode stereotipnih pogleda na ulogu i odgovornost žena i muškaraca u porodici i društvu, posebno u oblastima gdje su žene u najnepovoljnijem položaju.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti predviđa da se u svim društvenim oblastima života u kojima je utvrđena nejednak tretman žena i muškaraca mogu preduzimati posebne afirmativne mjere za obezbjeđivanje rodne ravnopravnosti. Neko do njih su npr: posebne kreditne linije za žene, niže kamatne stope za kredite za samozapošljavanje žena koje dodeljuje država, posebne mjere zdravstvena zaštite za žene, programi ekonomskog snaženja žena itd.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je 2014. potpisalo Memorandum o saradnji sa Unijom poslodavaca, sa ciljem poštovanja i promovisanja rodne ravnopravnosti kod svih vidova preduzetništva i odnosa poslodavaca i zaposlenih. Ministarstvo je potpisalo i Memorandum o saradnji sa Policijskom akademijom sa ciljem većeg upisa žena na ovu akademiju.

U 2015. usvojena je Strategija razvoja ženskog preduzetništva koja predviđa podsticajne mjere za žene i njihovo uključivanje u preduzetništvo.

U 2013. izrađen je *Priručnik za nastavnike na predmetu „Zdravi stilovi života“* gdje se obrađuje i pitanje rodne ravnopravnosti. U 2013. su realizovane dvije obuke za 40 nastavnika/ca građanskog obrazovanja na temu rodne ravnopravnosti, a tokom 2014. i 2015. ovu obuku je prošlo njih oko 130.

Kao izborni predmet u Gimnaziji postoji predmet *Građansko obrazovanje* koji tretira rodnu ravnopravnost, a u školskoj 2012/2013, 2778 učenika/ca su uzeli taj predmet kao izborni.

U okviru kampanje 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa NVO održava javne časove u školama na temu rodna ravnopravnost i rodnozasnovano nasilje.

U 2013. Zavod za školstvo u saradnji sa NVO „Romski edukativni fond“ je za RE populaciju organizovao je za majke Romkinje 39 radionica - na temu ranog dječjeg razvoja , 41 radionica - na temu opismenjavanja, kao i sa djevojkama Romkinjama, 39 radionica- na temu ranog dječjeg razvoja, i radionice na temu opismenjavanja - 41 radionica.

b) Pojača saradnju sa civilnim društvom i ženskim organizacijama, parlamentarcima, zaposlenim u obrazovnom sektoru, privatnim sektorom, i medijima u cilju propagiranja informacija prema javnosti uopšte i prema donosiocima odluka, novinarima, ženama i omladini; razvije sveobuhvatnu strategiju za eliminaciju rodnih stereotipa u svim sektorima, uključujući sliku žene kojom se prekomjerno naglašavaju majčinski atributi; i promovišu sliku o ženi koja je aktivna u ekonomskom i društvenom životu i shvatanje o ravnopravnim odgovornostima žena i muškaraca kako u ličnoj tako i u društvenoj sferi života;

- Nacionalni zakoni i strateška dokumenta obavezuju medije masovne komunikacije da izbjegavaju rodne stereotipe i rodnu diskriminaciju i da aktivno doprinose politici rodne ravnopravnosti, a takva obaveza crnogorskih medija proizilazi iz Ustava Crne Gore, Zakona o rodnoj ravnopravnosti, Plana akcije za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2013-2017, Zakona o medijima, Zakona o radio-difuziji, Zakona o javnim radio-difuznim servisima Crne Gore i Kodeksa novinara Crne Gore.

- Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti za period 2013 – 2017 štampan je u vidu publikacije.

- ORR izdalo je 2013/2014 dvije publikacije i to: „Registar zanimanja i titula žena“ i „Monitoring - rodna osjetljivost crnogorskih medija“.
- U 2013. realizovana su dva seminara za zaposlene u obrazovnim institucijama i to „*Kultura ljudskih prava*“ i „*Propusnica za demokratiju*“ – *podrška nastavnicima u pripremi učenika/ca za aktivno građanstvo*.
- ORR je preko programa TAIEX Evropske Komisije organizovalo u 2013. i 2014. radionice gdje su se predstavnici/e medija upoznali sa politikom rodne ravnopravnosti.
- NVO-i „Centar za građansko obrazovanje“ i „Građanskim inicijativama“ u okviru realizacije projekta „*Ubrzajmo ljudska prava*“, organizovali su januara 2015. obuku za novinare/ke o temama rodne ravnopravnosti u medijima i upotrebi rodno senzitivnog jezika.

U okviru PAPRR-a i programa vojne saradnje koji Ministarstvo odbrane i Vojska Crne Gore sprovode u okviru evroatlanskih integracija, definisan je poseban partnerski cilj – rodne perspektive, u okviru kojeg Ministarstvo odbrane i Vojska Crne Gore uspješno realizuju aktivnosti na implementaciji rodne ravnopravnosti i Rezolucije 1325 Savjeta Bezbjednosti UN. Ministarstvo odbrane i Vojska Crne Gore, u kontinuitetu realizuju mjeru koja se odnosi na edukaciju pripadnika/ca Vojske o rodnoj ravnopravnosti i Rezoluciji 1325, koja obuhvata osnove rodne ravnopravnosti, domaći i međunarodni zakonodavni okvir u ovoj oblasti i obaveze državnih organa, zakonodavni okvir u oblasti nasilja nad ženama i nasilja u porodici i značaj rodne perspektive u mirovnim misijama.

Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo odbrane Vojska Crne Gore i Koordinacioni tim za NATO. kontinuirano organizuju konferencije u vezi sa položajem žena u oružanim snagama te implementaciji Rezolucije 1325. Objavljena je i publikacija „Položaj žena u oružanim snagama Zapadnog Balkana“ uz finansijsku podršku UNDP-a i SEESAC-a, koja je predstavljena na sjednici Odbora za rodnu ravnopravnost 2014. godine.

c) Efektivno primijeni Zakon o rodnoj ravnopravnosti i podstakne privatne i javne medije da usvoje profesionalni etički kod.

U Crnoj Gori je 2012. osnovan Medijski savjet za samoregulaciju kao nezavisno samoregulatorno tijelo, koje prati rad štampanih, elektronskih i online medija, čime se pospješuje medijska samoregulacija i ukazuje na značaj podizanja svijesti o ulozi medija u društvu, kroz istinito i pravovremeno informisanje.

Projekat "Rodna senzibilizacija crnogorskih medija - Korak naprijed" realizovan je pod pokroviteljstvom Misije OSCE u Crnoj Gori i Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti, u periodu jul-decembar 2013, čiji je cilj bio unapređenje medijskih politika i praksi na ostvarenju politike rodne ravnopravnosti i na poštovanju ženskih ljudskih prava.

Sprovedene su brojne aktivnosti, kako bi mediji bili akteri u implementaciji politike rodne ravnopravnosti. Usvojeni su zakoni i strateška dokumenta koja obavezuju medije na poštovanje ženskih ljudskih prava i promociju politike rodne ravnopravnosti.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti- 2015. propisane su dvije odredbe, za koje su predviđene sankcije a koje se odnose na upotrebu rodno senzitivnog jezika i obavezne obuke o rodnoj ravnopravnosti za sve zaposlene, uključujući i medije.

Juna 2011. predstavnice NVO-a "Ženska akcija", "NOVA", "Manus Feminae", "Crnogorski ženski lobi", "IDENTITET - Centar za kulturu, obrazovanje, zaštitu i afirmaciju ljudskih prava" i predstavnici Ministarstva kulture potpisali su Memorandum o saradnji na afirmisanju principa rodne ravnopravnosti u medijima, kao i podsticanju samoregulacije medija u Crnoj Gori. Naknadno je memorandum potpisao i Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore. Memorandum predviđa da će potpisnici svojim djelovanjem aktivno raditi, u cilju unapređenja principa samoregulacije u skladu sa evropskim standardima i afirmacija rodno-senzitivnog medijskog jezika i informisanja.

Rodna senzibilizacija crnogorskih medija prepoznata je u PAPRR-u 2013-2017, (poglavlje 6. Mediji i kultura) gdje su mediji prepoznati za ostvarenje politike rodne ravnopravnosti i neophodnost preduzimanja mjera u cilju obezbjeđivanja proaktivnije uloge medija u implementaciji standarda rodno korektnog medijskog izvještavanja.

19. Podsjećajući na opšte preporuke Br.19 (1992) o nasilju nad ženama, Komitet apeluje na državu potpisnicu da:

1) Osigura da se sve prijave za nasilje u porodici i protiv polne slobode nad ženama i djevojčicama efikasno istraže i da se počionioci kažnjavaju u skladu sa težinom zločina;

Od usvajanja Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, iz godine u godinu, povećan je broj prijavljenih slučajeva nasilja u porodici i nasilja nad ženama, što ukazuje da se Zakon primjenjuje u praksi, uz povećanu svijest o važnosti prijavljivanja. Podaci iz Vijeća za prekršaje i Vrhovnog suda za 2014., pokazuju veći stepen procesuiranih i riješenih slučajeva.

Uprava policije prikuplja podatke o slučajevima nasilja u porodici na osnovu podataka centara bezbjednosti (odjeljenja bezbjednosti). Podaci se prikupljaju o: broju krivičnih djela, žrtvi i izvršiocu krivičnog djela, bračnom statusu odnosno u kakvom su odnosu žrtva i izvršioca, profilu zanimanja, socijalnom statusu, da li su izvršioci povratnici, uživaoci opojnih droga, alkoholičari i izrečenim zaštitnim mjerama isl. Intenzivno se radi na implementaciji

Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, a do kraja 2015. godine treba da se usvoji Strategija zaštite od nasilja u porodici.

Relevantni statistički podaci nalaze se u tabelama u Aneksu I .

2) Ubrza usvajanje svih preostalih regulativa koji proističu iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, i identifikuje sve propuste u primjeni zaštitnih mjera u krivičnim postupcima;

Na osnovu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Ministarstvo unutrašnjih poslova je donijelo *Pravilnik o bližem sadržaju i izgledu obrasca naređenja o udaljenju ili zabrani vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje*, 2012, kojim je propisan bliži sadržaj i izgled obrasca naređenja učiniocu nasilja o udaljenju ili zabrani vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje, sa granicama područja na kojima se učinilac ne smije kretati, boraviti ili približiti žrtvi kao preduslov zaštite žrtve, kao i obaveza učinioca da preda policijskom službeniku ključeve od stana ili drugog prostora za stanovanje u cilju obezbjeđenja sigurnosti žrtve.

Ministarstvo unutrašnjih poslova je donijelo *Pravilnik o bližem načinu izvršenja zaštitnih mjera udaljenje iz stana, zabrana približavanja i zabrani uznemiravanja i uhođenja* 2014. Pravilnikom se određuju mjere, radnje i ovlašćenja koje primjenjuju policijski službenici u sprovođenju zaštitne mjere zabrane približavanja žrtvi nasilja u porodici, zaštitne mjere zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju, kao i zaštitne mjere udaljenja iz stana ili drugog prostora za stanovanje. Na osnovu sačinjene procjene ugroženosti žrtve propisano je donošenje plana izvršenja zaštitne mjere, kao i obaveza podnošenja izvještaja o sprovođenju zaštitne mjere od strane policijskog službenika koji rukovodi izvršenjem zaštitne mjere.

Usvojen je i *Pravilnik o sprovođenju zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana počinioca nasilja* 2013.

Kad su u pitanju zaštitne mjere kod krivičnih postupaka, izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika - 2013., uvedene su dvije nove mjere bezbjednosti: zabrana približavanja i udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje. Njima se otklanja opasnost od ponovnog vršenja određenih krivičnih djela zabranom učiniocu da se približava žrtvi krivičnog djela, odnosno određenom mjestu. Eksplicitno je propisano da se mjere mogu izreći prema učiniocu koji, između ostalih, izvrši krivično djelo nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici. Uvođenjem ovih mjera usklađene su odredbe Krivičnog zakonika sa Istanbulskom Konvencijom.

Kod krivičnog djela zaključenje ništavog braka predviđen je i teži oblik ukoliko se drugo lice silom ili prijetnjom prinudi na zaključenje braka. Kod krivičnog djela vanbračne zajednice sa maloljetnikom teži oblik je dopunjen sa kvalifikatornom okolnošću kada je djelo učinjeno upotrebom sile ili prijetnje.

U opštem dijelu zakonika uvodi se obavezna otežavajuća okolnost za krivična djela učinjena iz mržnje. Polazeći od odredaba CEDAW Konvencije, cilj nove odredbe je ste da se obezbijedi strože kažnjavanje, a time i pojačana krivičnopravna zaštita u odnosu na pojedine posebno ranjive društvene grupe čiji su pripadnici žrtve različitih krivičnih djela koja se vrše iz mržnje zbog te pripadnosti.

Izbrisan je član kojim je bilo predviđeno da se gonjenje za krivična djela silovanje i obljava nad nemoćnim licem preduzima po privatnoj tužbi, ako je djelo učinjeno prema bračnom drugu. Uvažavajući predloge međunarodnih i nevladinih organizacija, razlog za ovu izmjenu jeste taj što postojeća odredba stavlja u neravnopravan položaj bračnog druga koji je žrtva

ovih krivičnih djela u odnosu na druge žrtve.

3) Obezbijedi adekvatnu pomoć i zaštitu ženama žrtvama nasilja, posebno psiho-socijalnu rehabilitaciju i adekvatan broj skloništa objekata finansiranih od strane države potpisnice, kao i sredstva za nevladine organizacije koje pomažu žrtvama.

U septembru 2015. uspostavljena je jedinstvena nacionalna SOS linija za pomoć žrtvama nasilja u porodici, kroz partnerski odnos Ministarstva rada i socijalnog staranja, kancelarije UNDP-a i Delegacije EU u Crnoj Gori i NVO „SOS Nikšić“ koji implementira projekat. Ovo je za sada pilot projekat koji traje 7 mjeseci, a u nastavku će se finansiranje ovog servisa obezbijediti iz državnih budžetskih sredstava.

NVO SOS Nikšić je dostavio tabelu sa pregledom državne finasijske pomoći

	Godina	Finansijer	Naziv projekta	Iznos /EUR
1.	2011	Vlada Crne Gore	Generalna podrška servisa	4.000,00
2.	2012	Vlada Crne Gore	Generalna podrška servisa	1.000,00
3.	2013.	Vlada Crne Gore	Program zaštite žrtava nasilja kroz rad povjerljivih lica u Nikšiću i Podgorici	5.500,00
4.	2013.	Opština Nikšić	Lokalna intervencija za servise podrške ženama i djeci žrtvama nasilja	700,00
5.	2013.	Vlada Crne Gore	Uspostavljanje uslova za integrisanu sigurnost i brigu za žrtve nasilja u Nikšiću	5.700,00
6.	2014.	Opština Nikšić	Lokalna intervencija za servise podrške ženama i djeci žrtvama nasilja	950,00
7.	2014.	Vlada Crne Gore	SOS socijalni servis (SSO za žene žrtve nasilja)	2.500,00
8.	2015.	Vlada Crne Gore	Generalna podrška servisa	600,00

U 2012. Opština Nikšić je NVO „SOS Nikšić“ dala na korišćenje parcelu površine 738m² za izgradnju SOS skloništa za žene i djecu žrtve nasilja i oslobodila ovu NVO obaveze plaćanja naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je 2014. obezbijedilo sredstva za grijanje skloništa.

4) Proširi obuhvat prikupljanja statističkih podataka kako bi uključila sve oblike nasilja nad ženama, i osigura da su ti podaci razvrstani po polu, dobi, i odnos između žrtve i počinioca.

U pripremnoj fazi su aktivnosti za uspostavljanje jedinstvene baze podataka o žrtvama nasilja u porodici u okviru Projekta “Socijalni karton – Informacioni sistem socijalnog staranja” kroz

umrežavanje baza podataka Uprave policije, suda i tužilaštva. Očekuje se da će baza podataka profunkcionisati do kraja 2015. godine.

Tokom 2014. završena je realizacija I faze projekta Socijalni karton - Informacioni sistem socijalnog staranja (ISSS). Projekat je završen u planiranom roku, do 31. 12. 2014. godine, pa je ISSS u funkcionalnom radu je od 01. 01. 2015. godine. Informacioni sistem je obuhvatio sve poslovne procese u centrima za socijalni rad, pa se osim materijalnih davanja kroz informacioni sistem obavlja i vođenje slučaja (socijalne usluge), biznis intelidžens (izvještavanje i statistike), praćenje i kontrola, kao i upravljanje radnim tokovima. Na taj način će sva materijalna davanja i usluge iz oblasti dječje zaštite biti evidentirane u informacionom sistemu, što će omogućiti kvalitetna izvještavanja kao i generisanje statistika potrebnih za dalje analize.

5. Komitet takođe preporučuje da država potpisnica navede da li su obuke koje pruža Ministarstvo za ljudska i manjinska prava policijskim službenicima, nosiocima pravosudnih funkcija, kao i stručnjacima iz oblasti zdravstva i socijalnog staranja obavezne, i da pružaju dovoljno informacija o primjeni zaštitnih mjera iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

Treninzi su organizovani u saradnji sa nadležnim ministarstvima. Polaznici se prijavljuju jer po važećim pravilnicima i moraju da prođu određeni broj obuka godišnje. Što se tiče sudija, obuke su obavezne. Obaveza proističe iz Zakona o Sudskom savjetu i sudijama 2015. koji propisuje da sudije imaju pravo i obavezu da se stručno usavršavaju. Zakonom je pripisano da je lakši disciplinski prekršaj ukoliko sudija ne pohađa obavezne programe obuke. Ovi treninzi pružaju informacije o Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici, kao i o ostalim propisima vezeno za ovu temu, kao i o međunarodnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava preko programa TAIEX organizuje obuke za različite ciljne grupe i obuke se i odnose na realizaciju mjera iz Akcionog plana za pregovaračko poglavlje 23 Pravosuđe i temeljna prava, te su i obavezne za državne službenike.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti iz jula 2015. predvidio je kao obavezne obuke o rodnoj ravnopravnosti, kao i odgovarajuće sankcije za pravna lica za kršenje ove obaveze.

21. Komitet preporučuje da država potpisnica:

a) Razmotri svoju politiku kažnjavanja u slučajevima trgovine ljudima i obezbijedi obaveznu obuku za sudije, tužioce, i policijske službenike za odgovarajuću primjenu člana 444 Krivičnog zakona i relevantnih odredbi o zaštiti svjedoka sadržanih u Krivičnom zakoniku i Zakonu o zaštiti svjedoka;

Za krivično djelo trgovina ljudima se izriču zatvorske kazne.

Za kriminalizaciju trgovine ljudima i procesuiranje trgovine ljudima glavni propisi su Krivični zakonik i Zakonik o krivičnom postupku. Krivičnim Zakonikom Crne Gore, definisani su osnovni oblici ovog krivičnog djela—radna eksploatacija, prinudni rad, dovođenje u položaj sluga, ropstvo ili ropstvu sličan odnos, vršenje kriminalne djelatnosti, prostitucije ili druge vrste seksualne eksploatacije, prosjačenje, upotreba u pornografske svrhe, sklapanje nedozvoljenog braka, oduzimanje dijela tijela za presađivanje ili korišćenje u oružanim sukobima. Posebnim članom je definisano krivično djelo trgovina maloljetnim licima radi usvojenja.

.

Za osnovni oblik krivičnog djela trgovine ljudima propisana je kazna zatvora od jedne do deset godina, ako je krivično djelo učinjeno prema maloljetnom licu propisana je kazna zatvora najmanje tri godine, kao zakonski minimum u kom slučaju se može izreći maksimalna kazna do 20 godina zatvora, ako je usljed krivičnog djela trgovine ljudima nastupila smrt lica, ili je djelo izvršeno na organizovan način propisana je kazna zatvora najmanje deset godina, kao zakonski minimum u kom slučaju se može izreći maksimalna kazna zatvora do 20 godina.

U skladu sa preporukama ekspertske grupe Savjeta Evrope GRETA-e, uvedene su novine u Zakonu o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, koji je stupio na snagu avgusta mjeseca 2013. godine, koje se između ostalog odnose na sljedeće:

- Uvedena je definicija žrtve.
- Kod zakonskog opisa krivičnog djela trgovine ljudima (član 444) proširen je kako osnovni oblik iz stava 1 uvodi se ropstvo i ropstvu sličan odnos i trgovina radi sklapanja nedozvoljenog braka, tako i teži oblik iz stava 3 ako je krivično djelo izvršeno od strane službe lica, prema maloljetniku, a uneta je i odredba koja otklanja eventualnu dilemu u smislu da pristanak žrtve trgovine ljudima ne isključuje ovo krivično djelo (stav 10).
- Takođe je krivično djelo trgovina djecom radi usvojenja prošireno i na maloljetna lica od četrnaest do osamnaest godina.
- Inkriminisana su dva nova krivična djela „Trgovina djelovima ljudskog tijela“ i „Oglašavanje trgovine djelovima ljudskog tijela“.

Sprovodi se kontinuirana obuka i edukacija kadra zaposlenih u nadležnim institucijama.

Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije, kao organizaciona jedinica Vrhovnog suda, kontinuirano sprovodi aktivnosti obuke sudija i tužilaca o krivičnom djelu trgovine ljudima, nacionalnim i međunarodnim propisima i standardima, kao i krivičnopravnim institutima značajnim za procesuiranje i presuđenje krivičnih djela s elementima organizovanog kriminala, sa posebnim osvrtom na krivično djelo trgovina ljudima. Tokom 2012. Centar je organizovao 10 obuka/seminara/konferencija na kojima je učestvovalo 94 predstavnika pravosudnih organa. Tokom prve polovine 2013. Centar je organizovao dvije obuke za 60 učesnika.

Policijska akademija je 2015. godine osim sadržaja iz redovnog obrazovnog programa, sačinila i Plan dodatnih aktivnosti na ovu temu. S tim u vezi održane su:

- Obuka na temu „Saslušanje maloljetnih žrtava trgovine ljudima“, za predstavnike sudstva, tužilaštva i uprave policije.
- Obuka na temu „Trgovina ljudima“- za službenike policije.

Tokom 2013. Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima organizovala je:

U saradnji sa Upravom policije i Kancelarijom UN-a za drogu i kriminal seminar na temu „Krivično-pravni odgovor na trgovinu ljudima u Crnoj Gori“. za predstavnike policijskih organa, tužilaštva i sudstva .

U saradnji sa Ambasadam SAD-a u i Centrom za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije Regionalni seminar na temu: “Krivično djelo trgovina ljudima - sprovođenje istraga - iskustva zemalja Jugoslovenske Evrope”.

U saradnji sa kancelarijama TADOC-a i OEBS-a i policijskom akademijom obuku na temu „Istraživanje slučajeva krijumčarenja ljudi i trgovine ljudima“ za predstavnike/ce službenika/ce granične policije, službenike/ce za borbu protiv organizovanog kriminala, carinike/ce predstavnike/ce tužilaštva i predstavnike/ce Kancelarije

U saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Slovenije obuku na temu "Korišćenje zajedničkih istražnih timova (JIT) za borbu protiv trgovine ljudima na zapadnom Balkanu na lokalnom nivou", za službenike/ce policije i tužilaštva.

b) Intenzivira obuku za imigracione i ostale službenike u oblasti sprovođenja zakona za rano otkrivanje (potencijalnih) žrtava trgovine ljudima, sa posebnim naglaskom na ženama i djevojkama koje su posebno podložne trafikovanju kao što su žene koje pripadaju RE populaciji (Romi i Egipćani), raseljene žene, samohrane žene ili djevojke koje su prepustene ulici;

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava/Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti je 2012. stampalo publikaciju „Ugovoreni brak“- ispovjesti Romkinja i Egipćanki iz Crne Gore. Snimljen je i dokumentarni film na temu Ugovorenih brakova-ispovjesti Romkinja i Egipćanki iz Crne Gore. Promovisan je i film „Košmar“ koji je snimljen u okviru projekta nevladine organizacije Crnogorski ženski lobi „Stop trgovini ljudima“, a koji je dijelom finansiran iz budžetskih sredstava. Održano je više seminara sa predstavnicama NVO-a koje se bave pitanjima žena iz romske i egipćanske populacije, u cilju jačanja mreže ženskih romskih nevladinih organizacija u borbi protiv ugovorenih brakova u RE populaciji.

Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima Vlade Crne Gore u kontinuitetu prati aktivnosti predviđene Strategijom za trajno rješavanje pitanja raseljenih lica u Crnoj Gori i Akcionim planom za njenu implementaciju, sa posebnim osvrtom na izbjegličko naselje na Vrelima Ribničkim. Tokom 2012. u organizaciji Crvenog krsta u okviru „Kluba mladih“ u izbjegličkom naselju na Vrelima Ribničkim organizovano je više predavanja na temu trgovine ljudima/djecom.

Kancelarija je u saradnji sa Misijom OEBS-a jula 2013. organizovala radionicu tokom koje je izrađena lista indikatora za rano prepoznavanje žrtava trgovine ljudima. Izrađeni spisak indikatora štampan je u formi kartice i distribuiran predstavnicima svih organa za sprovođenje zakona u čijoj je nadležnosti suzbijanje trgovine ljudima, kao i pružanje pomoći i zaštite žrtava ovog krivičnog djela, predstavnicima civilnog sektora i međunarodnim organizacijama.

Tokom 2013. Kancelarija je u saradnji sa američkom NVO „Fair girls“ i NVO „Crnogorski ženski lobi“ održala tri seminara na temu „Jačanje kapaciteta organa za sprovođenje zakona za identifikovanje žrtava trgovine ljudima/djecom RE populacije“ za obuku je pohađalo 22 službenika Centara za socijalni rad, 16 zaposlenih u Domovima zdravlja, 9 zaposlenih u Hitnoj medicinskoj pomoći, 18 predstavnika Uprave policije, 9 zaposlenih u lokalnim samoupravama i dva službenika Kancelarije.

Tokom 2014. Kancelarija je uz podršku Uprave za kadrove organizovala 3 seminara na temu »Jačanje vještina rane identifikacije potencijalnih slučajeva trgovine ljudima u Crnoj Gori« za službenike policije, socijalne radnike, inspeksijske službenike, zaposlene u Prihvatilištu za strance i Centru za azilante. Seminare je pohađalo po pet službenika iz navedenih institucija za sjeverni, centralni i južni region, a ukupno je bilo 50 učesnika.

Održan je i okrugli sto pod nazivom „Zajedno u prevenciji i zaštiti“ sa predstavnicima institucija, ministarstava, međunarodnih i domaćih NVO-a o mogućnostima iznalaženja

najboljih rješenja za pitanja prosjačenja, rane udaje i ugovorenih brakova romskih i egipćanskih djevojčica i mladih uopšte.

Pri Centru bezbjednosti Podgorica, krajem 2014., formiran je Tim za podršku RE populaciji, koji pored predstavnika Uprave policije čine i predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva prosvjete, Osnovnog tužilaštva, Osnovnog suda, Centra za socijalni rad, Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, Crvenog krsta, NVO HELP i više nevladinih organizacija koje se bave osnaživanjem i zaštitom pripadnika RE populacije. Djelovanje Tima je fokusirano na suzbijanje ugovorenih-prijevrnenih brakova među predstavnicima RE populacije i prosjačenja. Donešen je i Plan rada Centra bezbjednosti Podgorica u okviru ovog Tima za period april-decembar 2015. godine.

Evropska agencije za upravljanje operativnom saradnjom na spoljnim granicama država članica EU-Frontex, razvila je Trening o trgovini ljudima za graničnu policiju“ koji je konkretno fokusiran na sprečavanje i prepoznavanje trgovine ljudima od strane granične policije. U saradnji Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, MUP/UP- Sektor granične policije i Misije OEBS-a u Crnoj Gori sačinjen je dvogodišnji plan imlementacije obuka za službenike granične policije u skladu ovim programom obuke. Tokom 2014. realizovan je prvi ciklus obuka, kroz dvije faze za 260 službenika. U prvoj polovini 2015. realizovano je više obuka koje je pohađalo ukupno 126 službenika granične policije.

Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je uz podršku Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori i u saradnji sa Zavodom za socijalnu i dječju zaštitu organizovala obuku na temu “Trgovina djecom, dječije prosjačenje i prisilni dječiji brakovi” za predstavnike resornih institucija (10 predstavnika Centara za socijalni rad, 2 zavoda za socijalnu i dječju zastitu, 2 Kancelarije za borbu protiv trgovien ljudima, 3 Centra za djecu i mlade “Ljubović”, po jedan predstavnik Ministarstava za ljudska i manjinska prava, rada i socijalnog staranja, lokalne samouprave, sudstva, tužilastva i policije).

Intenziviranjem saradnje Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima sa Upravom za kadrove 2015. godine održane su i obuke za odbornike i službenike lokalnih samouprava iz sjeverne, centralne i južne regije koje je pohađalo ukupno 70 učesnika.

c) Pojača napore na uspostavljanju nacionalnog mehanizma za obezbjedjivanje nadoknade žrtvama trgovine ljudima i ojača programe za njihovo reintegrisanje u društvo

Prema važećem zakonodavstvu žrtve krivičnih djela mogu ostvariti pravo na naknadu štete na dva načina, i to: 1)od okrivljenog podnošenjem predloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku ili 2) podnošenjem tužbe u parničnom postupku.

Tokom 2009. Crna Gora je potvrdila Evropsku konvenciju o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja, čime je postala država članica ove Konvencije i preuzela obavezu donošenja posebnog zakona kojim će se urediti pravo na novčanu naknadu štete žrtvama krivičnih djela nasilja učinjenih sa umišljajem.

Skupština Crne Gore je juna 2015. donijela Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja, prema kojem pravo na naknadu štete ima lice koje je oštećeno krivičnim djelom – žrtva, koje je izvršeno sa umišljajem uz primjenu sile i koje za neposrednu posljedicu ima smrt, tešku tjelesnu povredu ili teško fizičkog ili psihičkog narušenje zdravlja. Ako je uslijed

izvršenja navedenog krivičnog djela nastupila smrt žrtve pravo na naknadu štete imaju lica koja je žrtva izdržavala.

Tekst zakona je usaglašavan sa Evropskom komisijom, koja je dala svoje pozitivno mišljenje, a Savjet Evrope je u svom mišljenju, ocijenio tekst predloga zakona vrlo kvalitetnim i pozdravio napore koje Crna Gora preduzima na planu zaštite žrtava krivičnih djela. Primjena ovog zakona počće danom pristupanja Evropskoj uniji.

d) Proširi saradnju sa NVO u primjeni i praćenju primjene Nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima i sa njom povezanim Akcionim planom, i da obezbijedi finansiranje anti-trafiking aktivnosti u okviru NVO;

Vlada Crne Gore iz budžeta Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima izdvaja neophodna novčana sredstva za Sklonište za žrtve trgovine ljudima, za finansiranje rashoda za osnovne životne potrebe žrtava trgovine ljudima, kao i za pružanje medicinske, pravne, psihološke i drugih vidova pomoći. Direktnu pomoć žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima u Skloništu pružaju pet aktivistkinja NVO »Crnogorski ženski lobi«, kojima se iz budžeta Kancelarije na mjesečnom nivou isplaćuje honorar u bruto iznosu od 300,00 eura po osobi. Iz budžeta Kancelarije finansiraju se i troškovi zakupa i ostalih režija za objekat u kojem je smješteno Sklonište. Iz budžetskih sredstava Kancelarije finansira se i SOS linija za žrtve trgovine ljudima koja je dostupna 24 h. Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima za ove troškove na godišnjem nivou izdvaja oko 40 000,00 eura.

Uvažavajući snažan doprinos civilnog sektora u aktivnostima u borbi protiv trgovine ljudima potpisan je revidirani Sporazum o međusobnoj saradnji državnih institucija i civilnog sektora u borbi protiv trgovine ljudima. Sporazum je potpisan između Vrhovnog državnog tužilaštva, Ministarstva zdravlja, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva unutrašnjih poslova/Uprave policije, Ministarstva prosvjete, Vrhovnog suda, Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, Crvenog krsta Crne Gore, JU Centra za podršku djeci i porodici i šest nevladinih organizacija: Crnogorski ženski lobi, Sigurna zenska kuća, SOS telefon Nikšić, SOS telefon Podgorica, Instituta socijalne inkluzije i Doma nade. Sporazum zakonom definisane obaveze institucija i organizacija konkretizuje kroz jasno određene operativne postupke koje će strane potpisnice primjenjivati u rješavanju konkretnog slučaja trgovine ljudima, s posebnim akcentom na postupanje u odnosu na žene i djecu žrtve trgovine ljudima.

U Radnoj grupi za praćenje implementacije Nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima uključena je predstavnik NVO "Crnogorski ženski lobi".

Nakon revidiranja Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima koji sadrži nacionalne referalne mehanizme za postupanje u odnosu na slučajeve trgovine ljudima, septembra 2014. formiran je Koordinacioni tim za praćenje implementacije Sporazuma, koji je i operativni tim za preduzimanje konkretnih aktivnosti (u skladu sa Sporazumom) u odnosu na identifikaciju, pružanje pomoći i zaštite žrtava trgovine ljudima. Njega čine predstavnici svih nadležnih institucija i potpisnika Sporazuma (Ministarstva unutrašnjih poslova, Državnog tužilaštva, Vrhovnog suda, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete, JU Centra za zaštitu djece i porodice Bijelo Polje, Crveni krst Crne Gore i 6 nevladinih organizacija). Timom rukovodi Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima. Tim se sastaje najmanje dva puta godišnje kada se ocjenjuje uspješnost

sprovođenja Sporazuma u praksi, a takođe i dodatno ad hoc u onim situacijama kada se na teritoriji Crne Gore identifikuje potencijalna žrtva trgovine ljudima. Potencijalnu žrtvu trgovine ljudima mogu identifikovati svi potpisnici Sporazuma, o čemu će odmah obavijestiti kontakt osobu Uprave policije. Sačinjena je i distribuirana lista kontakt osoba, koja su obavezne da budu 24 h na raspolaganju ovom timu u slučaju kada je neophodno žrtvi trgovine ljudima obezbjeđiti pomoć i zaštitu.

Potpisan je Protokol o saradnji Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i Unije poslodavaca Crne Gore, u cilju omogućavanja pohađanja raznovrsnih specijalizovanih kurseva za brzo stručno osposobljavanje žrtava, kao i obezbjeđivanja mogućnosti njihovog prioritarnog zapošljavanja.

e) U svoj sledeći periodični izvještaj uključi informaciju o broju odobrenih privremenih boravišnih dozvola žrtvama trgovine ljudima, uključujući i situacije gdje žrtve ne žele ili nisu sposobne da sarađuju sa nadležnim organima krivičnog gonjenja;

Skupština Crne Gore usvojila je 2014. godine novi Zakon o strancima. Zakon je prije usvajanja bio predmet konsultacija i sa predstavnicima Evropske komisije, koja je dostavila pozitivno mišljenje na njegov tekst, i on je usklađen sa Direktivom Evropskog Parlamenta i Savjeta 2011/98/EU od 13. decembra 2011. godine o jedinstvenoj proceduri izdavanja jedinstvene dozvole boravka i rada državljanima trećih država. Zakonom je između ostalog propisano da se dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga može izdati:

- 1) strancu za koga se pretpostavlja da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima ili žrtva krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici;
- 2) maloljetnom strancu koji je napušten ili je žrtva organizovanog kriminala ili je iz drugih razloga ostao bez roditeljskog staranja ili bez pratnje;
- 3) strancu iz naročito opravdanih razloga humanitarne prirode.

Dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga izdaje se na osnovu odgovarajućeg dokaza međunarodne organizacije, nevladine organizacije ili državnog organa koji strancu pruže pomoć i zaštitu ili dokaza nadležnog državnog organa kojim se potvrđuje da stranac sarađuje u rasvjetljavanju krivičnih djela.

Stranac kome je izdata dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga ima pravo na smještaj, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, rad i novčanu pomoć, u skladu sa zakonom.

U Zakonu se navodi da stranac za koga policija utvrdi da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima, ima pravo da se u roku od 90 dana opredijeli da li će sarađivati u krivičnom postupku, odnosno da li će se pridružiti krivičnom gonjenju ili će biti svjedok u tom postupku (period refleksije).

Policija utvrđuje da li je stranac žrtva krivičnog djela trgovine ljudima, u saradnji sa organima, nevladinim i drugim organizacijama nadležnim, odnosno koji se bave prevencijom, edukacijom, prijavljivanjem i krivičnom gonjenju izvršilaca i zaštiti potencijalnih, odnosno žrtava trgovine ljudima, a kad se radi o maloljetnom strancu policija će sarađivati sa centrom za socijalni rad.

Zakon propisuje da se strancu, za koga postoji opravdani strah da bi davanjem iskaza u krivičnom postupku mogao biti izložen opasnosti po život, zdravlje, fizički integritet ili slobodu, obezbjeđuje se zaštita i ostvarivanje prava u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita svjedoka.

Maloljetni stranac za koga je utvrđeno da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima neće biti vraćen ni u jednu državu, ako nakon procjene opasnosti i njegove bezbjednosti, postoje okolnosti koje upućuju da takav povratak ne bi bio u njegovom najboljem interesu.

Zakonom o strancima propisano je da zahtjev za produženje dozvole za privremeni boravak stranac podnosi lično Ministarstvu u mjestu boravka, najkasnije u roku od 30 dana prije isteka roka važenja dozvole za privremeni boravak. Uz zahtjev se prilaže važeća strana putna isprava ili lična karta koju je izdao nadležni organ druge države i dokaz o opravdanosti zahtjeva za izdavanje dozvole za privremeni boravak. Takođe je propisano da bez dozvole za privremeni boravak i rad ili potvrde o prijavi rada, stranac može da radi u Crnoj Gori, ako ima dozvolu za privremeni boravak iz humanitarnih razloga. U ovom slučaju, stranac ima slobodan pristup tržištu rada Crne Gore, ukoliko posebnim propisom nije drukčije propisano.

Ministarstvo unutrašnjih poslova vodi evidenciju o odobrenim privremenim boravcima i stalnim nastanjenjima, koja se dnevno ažurira. U izvještajnom periodu nije bilo podnešenih zahtjeva za dobijanje privremene boravne dozvole za žrtve trgovine ljudima.

f) Dodatno intenzivira napore u borbi protiv seksualnog iskorištavanja mladih osoba ženskog i muškog pola.

Potpisana su dva Protokola o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima sa Kosovom i Albanijom, u cilju poboljšanja identifikacije, obaveštavanja, upućivanja, saradnje u krivičnim postupcima i dobrovoljnog povratka žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima.

Uprava policije u kontinuitetu sprovodi racije noćnih klubova, noćnih barova i ostalih objekata, kao i akcije pojačane kontrole legalnosti boravka stranih državljana, sve u cilju prevencije sprečavanja ili eventualnog otkrivanja potencijalnih žrtvi trgovine ljudima.

Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je u okviru projekata pod nazivom „Unapređenje borbe protiv seksualne eksploatacije u turizmu“, 2013. godine uz podršku TAIEX-a organizovala regionalnu radionicu, gdje je posebna pažnja bila posvećena Kodeksu ponašanja za zaštitu djece od seksualne eksploatacije u putovanjima i turizmu.

Institucija Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda je sprovela Istraživanje o seksualnom iskorištavanju djece u Crnoj Gori, za period od 1.1.2008. do 30.6.2011., u cilju utvrđivanja stepena razumijevanja fenomena od strane nadležnih službi i organa i sagledavanja trenutne situacije u ovoj oblasti.

U okviru Kampanje Savjeta Evrope protiv nasilja nad djecom “Jedno od petoro” održano je više skupova koji su tretirali posebnu osjetljivost djece u odnosu na razne oblike eksploatacije, a samim tim i u odnosu na - trgovinu djecom u cilju radne eksploatacije, prinudnog prosjačenja, vršenja krivičnih djela, sklapanja prinudnih brakova, prodaje tjelesnih organa, seksualne eksploatacije kroz dječiju prostituciju i seks turizam, dječije pornografije i zloupotrebe djece u oružanim sukobima. Prilikom rada na izmjenama Krivičnog zakonika sagledana je usaglašenost krivičnih djela sa Konvencijom Savjeta Evrope o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja, pa je tako predloženo uvođenje novog krivičnog djela - mamljenje djeteta u cilju vršenja krivičnih djela protiv polne slobode i izmjena krivičnog djela - prikazivanje pornografskog materijala djeci i proizvodnja i posjedovanje dječije pornografije.

U 2014. Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima pokrenula je niz aktivnosti usmjerenih prvenstveno na podizanje nivoa svijeti javnosti o trgovini ljudima.

Tokom ljetnje turističke sezone, a posebno tokom jula kada se obilježava i svjetski dan borbe protiv trgovine ljudima, i u avgustu mjesecu intenzivirana je saradnja sa svim medijskim kućama, koje su pružile svoj doprinos aktivnostima u borbi protiv trgovine ljudima besplatnim emitovanjem spota za promovisanje SOS linija za žrtve trgovine ljudima, putem koje besplatno i anonimno, 24 sata, pozivom sa svih mreža u Crnoj Gori može se prijaviti sumnja na izvršenje ovog krivičnog djela ili dobiti više informacija o samom fenomenu, uspostavljenim mehanizmima u borbi protiv trgovine ljudima i službama za pomoć.

Crna Gora je bila domaćin tematskog sastanka sa policijskim službenicima zemalja regiona angažovanim kao ispomoć na crnogorskom primorju tokom trajanja ljetnje turističke sezone u zajedničkoj organizaciji Vladine kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i Uprave policije.

Na graničnom prelazu sa Albanijom održan je sastanak Nacionalnih koordinatora Crne Gore i Albanije i službenika policije obje zemlje u cilju razmatranja tema trgovine ljudima, djece prosjaka i djece bez pratnje, a na ovom graničnom prelazu je postavljen bilbord na albanskom, crnogorskom i engleskom kojim se promovisu SOS linije za žrtva trgovine ljudima u obje zemlje.

Povodom 18. oktobra – Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa NVO Crnogorski ženski lobi i uz podršku Misije OEBS-a realizovala je 4 radionice za učenike završnih razreda srednjih skola u gradovima Nikšić, Bar, Budva i Cetinje.

Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je pripremila flajere kao propagandni materijal koji sadrži korisne informacije namijenjene mlađoj populaciji o rizicima i opasnostima trgovine ljudima, načinima prevencije i službama koje su angažovane u borbi protiv ovog oblika kriminala, koji su distribuirani u saradnji sa Ministarstvom prosvjete. Na svim graničnim prelazima širom Crne Gore postavljeni su poster i sa SOS telefonom za žrtve trgovine ljudima.

U okviru kampanja „Djeco pišite Ombudsmanu!“ i „Obrati se Zaštitniku“ predstavnici Institucije Zaštitnika su intenzivirali neposredan rad sa djecom i mladima u cilju njihovog sveobuhvatnog upoznavanja sa pravima koja im pripadaju kao i sa mehanizmima zaštite garantovanih prava. Između ostalog, predstavnici Zaštitnika su u saradnji sa Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima organizovali zajedničke tribine sa predstavnicima lokalnih samouprava u cilju promocije i edukacije o pojavi trafikinga.

U dijelu aktivnosti koje se odnose na mehanizme zaštite djece od zloupotreba putem interneta, saradnja je uspostavljena sa privatnim, civilnim i nevladinim sektorom te se djeca na različite načine upoznaju sa sigurnim načinima korištenja interneta. Otvorena je posebna elektronska linija u okviru CIRT-a (tima za suzbijanje računarskih incidenata) za prijavu nelegalnog sadržaja kojim se, na bilo koji način, putem Interneta, ugrožavaju dječja prava.

Početkom školske 2014/2015. godine u predmetnom programu „Građansko vaspitanje“ u VII razredu kao izborna tema je uvedena „Trgovina ljudima“, čime je sistemski započeto pitanje edukacije djece na ovu temu. Izrađen je i Priručnik za nastavnike o metodama prenošenja

znanja o trgovini ljudima ljudima/djecom u osnovnim i srednjim školama. Tome je prethodila sveobuhvatna obuka nastavnika koju je sprovela Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima.

Podaci o slučajevima trgovine ljudskim bićima dati su u Aneksu 2.

23. Komitet preporučuje da država potpisnica:

1) Revidira kvotu od 30 posto u Izbornom zakonu kako bi osigurala da u svakoj grupi od tri kandidata na izbornim listama političkih partija, barem jedan kandidat bude žena;

Izmjenama u Zakona o izboru odbornika i poslanika iz 2011. godine, po prvi put u Crnoj Gori uvodi sistem kvota na kandidatskim listama na izborima - kojima je zakonodavac pokušao pospješiti participaciju žena u organima predstavničke vlasti. Njime je predviđeno da na izornoj listi, mora biti najmanje 30% kandidata manje zastupljenog pola, da bi ista bila proglašena od strane Državne izborne komisije. Pored ove garancije, nijesu postojale garancije poput redosljeda na listi, kojima bi se zaista garantovao veći procenar učešća žena u nacionalnom parlamentu odnosno parlamentima lokalnih samouprava. Političke partije su primijenile ovu odredbu na način što su kandidate manje zastupljenog pola (žene) stavljali na posljednja mjesta na listama, što je rezultiralo time da je u sazivu Parlamenta Crne Gore, nakon parlamentarnih izbora 2012. godine bilo svega 14 poslanica što predstavlja oko 17 % ukupnog broja poslanika.

Kroz Program rodne ravnopravnosti IPA 2010, koji su partnerski sprovodili Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti MLJMP i UNDP uz finansijsku pomoć EU intenzivno se zagovaralo poboljšanje afirmativne akcije u Zakonu o izboru odbornika i poslanika koji je obuhvatio rukovodstva, poslanike/ce i ženske grupe parlamentarnih političkih partija kroz set sastanaka o kojima je bila informisana i javnost. I mediji su pratili ove aktivnosti sa emisijama na ovu temu, sa ciljem podizanja nivoa informisanosti i stvaranja pozitivnije klime u društvu i podršku za veće uključivanje žena u politiku. Kampanja je rezultirala uvođenjem mjere kojom se kvota za veću zastupljenost žena donekle unapređuje i usvaja se rješenje da se žene pozicioniraju kao najmanje svaka četvrta na listi. Naime, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika iz marta 2014, predviđeno je da na izornoj listi među svaka četiri kandidata prema redosledu na listi (prva četiri mjesta, druga četiri mjesta i tako do kraja liste) mora biti najmanje po jedan kandidat pripadnika manje zastupljenog pola.

Bitno je naglasiti da je u posljednjim zakonskim izmjenama iz 2014. godine predviđena dodatna garancija za bolju predstavljenost žena u organima predstavničke vlasti, jer shodno novousvojenom rješenju ***“ako mandat prestane odborniku, odnosno poslaniku iz reda manje zastupljenog pola, umjesto njega izabraće se prvi sljedeći kandidat na izornoj listi iz reda manje zastupljenog pola.”***

Za ocjenu efekata primjene novih rješenja, neophodno je sačekati naredni redovni izborni ciklus na parlamentarnim izborima, tokom 2016.godine. Međutim navedena rješenja su već dala pozitivan efekat na izborima na lokalnom nivou u 2014. kada je zabilježeno ukupno učešće žena odbornika u lokalnim parlamentima nakon održanih izbora na nivou od 26,52% ukupnog broja odbornika. U Glavnom gradu Podgorica zastupljenost žena u Parlamentu Grada je porasla sa 17.54 % na 32.2%.

Tabela sa podacima o rodnom sastavu predstavnika/ca lokalnih vlasti u skupštinama opština nalazi se u Aneksu 3.

2) Uvede zakonodavne mjere i procedure za implementaciju člana 10 Zakona o rodnoj ravnopravnosti, uključujući odredbe o odbijanju predloga za imenovanja koji nisu u saglasnosti sa principima rodne izbalansiranosti, osim ukoliko postoji opravdani razlog za izuzetak od ovog principa;

U Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti koji je usvojen u Skupštini juna 2015. prihvaćene su sugestije Evropske komisije da promovisanje principa rodne ravnopravnosti bude dio aktivnosti zakonodavne i izvršne vlasti. Uspostavljena je bliža veza između Zakona o rodnoj ravnopravnosti i obaveza koje se propisuju političkim partijama, sa Zakonom o političkim strankama i Zakonom o izboru poslanika i odbornika kao posebnim zakonima, koji propisuju ponašanje političkim partijama da u svojim aktima predvide rješenja kojima će se obezbijediti ravnopravan pristup i veće učešće žena u strukturama vlasti i odlučivanja.

3)Usvoji druge privremene specijalne mjere, u skladu sa Članom 4, pasusom 1, Konvencije i Opšte preporuke Komiteta Br. 25 (2004), kao što su sistem rodnog pariteta za imenovanja i ubrzano zapošljavanje žena u javnom sektoru, posebno na višoj pozicije;

Vlada Crne Gore je avgusta 2015. usvojila Informaciju o učešću žena u zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj vlasti sa preporukama za unapređenje stanja u ovoj oblasti. Neke od njih su: unaprijediti statistiku o političkoj participaciji žena, sprovoditi istraživanje o stepenu zainteresovanosti žena za politički aktivizam svake pete godine, uspostaviti saradnju s medijima s ciljem promovisanja političkog angažmana žena, ohrabriti političke partije da unutar sistema uspostave kvote i pruže logističku podršku itd. Podaci ukazuju da su u javnoj upravi u nešto većem broju zaposlene žene.

Podaci o broju funkcionera/ki u javnoj upravi dati su u Aneksu 4.

4) Ukloni diskriminatorne prakse i adresira kulturne barijere koje sprečavaju žene da dođu na upravljačke pozicije i pozicije donošenja odluka u obrazovnom sektoru i na taj način osigura proporcionalnu zastupljenost žena i muškaraca na mjestima direktora obrazovnih ustanova;

Prema podacima Ministarstva prosvjete, u predškolskim ustanovama imenovana su tri direktora i 15 direktorica, u osnovnim školama 117 direktora i 44 direktorice, u srednjim školama 40 direktora i 8 direktorica, u obrazovnim centrima 1 direktor i 1 direktorica, u osnovnim i srednjim muzičkim školama 3 direktora i 7 direktorica i u 3 resursna centra 3 direktora.

5) Obezbijedi podsticajne mjere za političke partije da nominuju jednak broj žena i muškaraca za kandidate i usklade svoje statute sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, npr kroz finansiranje partije i ohrabrivanje elektronskih medija da izdvoje više medijskog prostora tim partijama tokom izbornih kampanja;

Osim mjera koje se u pravnom sistemu uvode da bi obezbijedile pravnu jednakost žena i muškaraca, u politici se uspostavljaju i mjere preferencijalnog tretmana za žene, kao što su na

primer sistemi kvota i druge unutarpartijske mjere. Statuti političkih partija u Crnoj Gori uglavnom propisuju osnovne principe kojima se zalažu za promovisanje pitanja rodne ravnopravnosti. Pored opštih principa, statuti većine političkih partija u Crnoj Gori sadrže i odredbe kojima se uvode unutarpartijske kvote procenti pri kandidovanju i izboru članova partijskih organa, čime se, obezbjeđuje zastupljenost žena u upravljačkim organima političkih partija. Međutim, i pored pravnih garancija sadržanih u najvišim pravnim aktima političkih partija, nije rijedak slučaj da faktičko stanje odnosno faktička zastupljenost žena u organima upravljanja nije na predviđenom nivou, odnosno da prisustvo žena u najvišim organima partija ne zadovoljava standarde predviđene pravnim aktima. Zato, statuti političkih partija u Crnoj Gori treba, pored obaveznog propisivanja standarda o kvotama žena u upravljačkim tijelima, da sadrže i mehanizme i procedure koje u tom pogledu treba slijediti, kako bi sadržina statutarne odredbi bila usklađena sa stvarnim stanjem i kako bi se postigao veći stepen učešća žena u unutarpartijskim procesima donošenja odluka.

6) Intenzivira napore na stvaranju podstičućeg okruženja za političku participaciju žena, uključujući žene RAE populacije, ohrabrujući žene da se politički udruže i delegiraju svoje predstavnice na upravljačke pozicije svojih partija, kao i uvođenjem specifičnih mjera za finansiranje ženskih grupa unutar političkih partija kroz Zakon o finansiranju političkih partija.

Kad su u pitanju forumi žena, sve partije imaju uspostavljene asocijacije/forume žena koje djeluju kao posebne organizacione jedinice u okviru političkih partija. Jedna od preporuka u okviru Informaciju o učešću žena u zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj vlasti, je da treba jačati forume žena unutar partija.

Vlada Crne Gore je usvojila Strategiju za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012 -2016, a u Akcionom planu za njeno sprovođenje je i oblast „Učešće u političkom i javnom životu“ sa konkretno predviđenim ciljevima i aktivnostima.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, nekoliko godina u kontinuitetu, podržava programe za unapređenje rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou, a politička participacija žena je jedna od tema. Juna 2014. održan je seminar u Prijestonici Cetinje u okviru kojeg su razmatrane teme: ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim oblastima javnog i privatnog sektora, jednak položaj i jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava i sloboda i korišćenje ličnih znanja i sposobnosti za razvoj društva, kao i ostvarivanje jednake koristi od rezultata rada. Seminar je bio namjenjen za zaposlene u institucijama na lokalnom nivou i nevladinom sektoru. U Pljevljima su, takođe održana dva treninga namijenjena članovima/cama političkih partija i odbornicima/cama, kao i aktivistima/kinjama u mjesnim zajednicama za povećanje političkog učešća žena.

U okviru Programa za rodnu ravnopravnost IPA 2010, u novembru 2014. godine dodijeljeno je 18 sertifikata predstavnicama parlamentarnih političkih partija koje su prošle program obuke za trenerice, sa ciljem da se dodatno osnaže za političko djelovanje, kao i da budu osposobljene da dalje implementiraju i promovišu senzibilizaciju žena iz svojih stranaka za veće uključivanje u procese donošenja odluka odnosno učešće u javnom i političkom životu.

Od januara 2015. u rad Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore uključena je žena Romkinja, kao predstavnica romske NVO.

Ženska RAE mreža „Prva“ u saradnji sa NVO Centrom za Romske inicijative i podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava sprovodi kampanju „Moja i naša borba se nastavlja“, u cilju povećanja svijesti Institucija o značaju uključivanja Romkinja i Egipćanki kroz javno zagovaranje.

Od 13 opština u Crnoj Gori u kojima živi RE populacija, u 7 su usvojeni Operativni planovi za realizaciju Akcionih Planova za integraciju RE populacije, koji su pripremljeni u saradnji sa NVO sektorom, a očekuje se usvajanje u preostalih 6 opština.

Ženska RAE mreža „Prva“ i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava su u decembru 2014. organizovali okrugli sto o značaju uključivanja Romkinja i Egipćanki u tijelima odlučivanja (u Odborima, Savjetima).

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je juna 2015 godine u skladu sa Akcionim planom za pregovaračko poglavlje 23, Akcionim planom Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012 -2016 u Podgorici organizovao Obuku za mlade pripadnice nacionalnih manjina sa naglaskom na Romkinje i Egipćanke kako bi se osnažile za bavljenje politikom.

25. Komitet preporučuje da država potpisnica intenzivira napore usmjerene ka kreiranju raznovrsnijih akademskih i stručnih mogućnosti za žene i muškarce i preduzme dalje korake u podsticanju žena i muškaraca da izaberu profesionalne i obrazovne oblasti u kojima tradicionalno nisu zastupljeni u značajnom broju.

U Crnoj Gori garantovana je jednaka dostupnost obrazovanju- na svim nivoima, i ženama i muškarcima. Tokom poslednjih godina zabilježen je veći procenat žena koje imaju visoko obrazovanje.

Akcionim planom PAPRR-a za 2016. godinu predviđeno je da se sprovede kampanja za podsticanje žena i muškaraca da se obrazuju za profesije u kojima nijesu tradicionalno zastupljeni, a za kojima postoji potreba na tržištu rada.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u okviru programa IPA 2010 sproveli istraživanje o ženskom preduzetništvu u Crnoj Gori.

Urađena je Strategija razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2015-2020, čiji je cilj da podstakne brže i lakše ekonomsko osnaživanje žena, pruži podršku njihovom preduzetničkom potencijalu.

Privredna komora Crne Gore, realizuje aktivnosti u cilju podsticanja ekonomskog položaja žena, i nastoje da kroz projekte podstaknu preduzetnički duh, a jedan od projekata je i Nacionalna mreža mentora za žene preduzetnice u Crnoj Gori, gdje su u periodu od 12 mjeseci mentori pružali savjete određenim preduzetnicama. U okviru komore radi i Odbor za žensko preduzetništvo koji vrši obuke i radionice za afirmaciju ženskog preduzetništva.

27. Komitet preporučuje državi potpisnici da:

a) Usvoji dodatne privremene specijalne mjere, u skladu sa članom 4, paragraf 1 Konvencije, i opšte preporuke br. 25 Komiteta (2004), kako bi povećala broj upisane RAE djece u škole i broj djece koja završi školu, kao i participaciju žena i djevojaka iz RAE populacije u visokom obrazovanju;

Kad je u pitanju obrazovanje RE populacije, fokus je bio na ranu integraciju, pripremne vrtiće, desegregisano obrazovanje, primjenu mehanizma drop-outa, mentorske programe za srednjoškolce, mjere afirmativne akcije kod upisa u srednje škole i na fakulteta, kao i kod vanrednog polaganja i sl.

Kad je u pitanju predškolsko obrazovanje, realizuju se aktivnosti pripremnih vrtića za djecu RE populacije već četvrtu godinu i obuhvata 8 javnih predškolskih ustanova. Aktivnosti podrazumijevaju kontakt sa porodicama, RE zajednicom, lokalnom samoupravom, opštinskim organizacijama Crvenog krsta, centrima za socijalni rad, školama u koje će se djeca upisati. Zavod za školstvo sprovodi obuku i podržava angažman RE medijatora.

Desegregisano obrazovanje RE djece iz kampova Konik 1 i 2 odvija u 6 podgoričkih osnovnih škola. Redovno se prate djeca u riziku od napuštanja školovanja, predlažu mjere za prevazilaženje problema, porodice obilaze i ostvaruje neposredan kontakt sa njima (učiteljice, stručni saradnici gradskih škola). Šest RE medijatora vodi računa da djeca redovno pohađaju nastavu, sarađuju sa nastavnicima i stručnim službama škola u cilju njihove uspješnosti. Značajnu podršku predstavlja i to što je Zavod za udžbenike uredio udžbenike za Crnogorski kao nematernji za prvi, drugi, četvrti, šesti i sedmi razred osnovne škole. Za treći, peti, osmi i deveti razred razred je u toku izrada. Školama u kojima se odvija desegregisano obrazovanje dodijeljeni su kompleti udžbenika. Broj RE djece u osnovnom obrazovanju povećava se iz godine u godinu- 1,883 učenika/ca u 2014/2015 godini predstavlja trostruko povećanje u odnosu na 2001/2002 kad je taj broj bio 536.

Na nivou srednjeg i visokog obrazovanja, sprovodi se program "Stipendiranje i mentorska podrška za RE studente i učenike srednjih škola u Crnoj Gori". Mentorski tim ima zaduženje da prati uspjeh učenika, sprovodi tutorske časove, i komunicira sa roditeljima.

Učenici RE populacije se upisuju u srednje škole u kojima se nastava izvodi na crnogorskom i ostalim jezicima u službenoj upotrebi u većini slučajeva po principu afirmativne akcije. Za upisane učenike srednjih škola ove populacije Ministarstvo prosvjete i sporta u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja obezbjeđuje besplatne udžbenike, a stipendije Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. S obzirom na aktivnosti različitih aktera, posljednjih godina je značajno povećan i broj pripadnika RE populacije koji nastavljaju školovanje na visokoobrazovnim institucijama. Trenutno, na fakultetima u Crnoj Gori studira 17 studenata pripadnika RE populacije.

Tabela - prikaz broja RE djece, učenika i studenata po školskim godinama:

Školska 2012/13

RE djeca u predškolskom	RE učenici u osnovnim školama	RE učenici u srednjim školama	RE Studenti
13,81 %,	1583	75	9

Školska 2013/14

RE djeca u predškolskom	RE učenici u osnovnim školama	RE učenici u srednjim školama	RE Studenti
-------------------------	-------------------------------	-------------------------------	-------------

Poludnevni boravak 80	M. 855	Ž. 725	M. 46	Ž. 45	M. 9	Ž. 6
Ukupno 224	Ukupno 1582		Ukupno 91		Ukupno 15	

Školska 2014/15

RE djeca u predškolskom		RE učenici u osnovnim školama		RE učenici u srednjim školama		RE Studenti	
M.76	Ž.57	M. 816	Ž. 722	M. 42	Ž. 38	M. 9	Ž. 8
Ukupno 133		Ukupno 1538		Ukupno 80		Ukupno 17	

b) Obuči i zaposli više nastavnog osoblja iz redova RE populacije, uključujući žene, i opredijeli dovoljna finansijska sredstvaza unapređenje kvaliteta obrazovanja u školama u i oko izbjegličkog kampa na Koniku, i da intenzivira napore na integrisanju RAE djece u lokalne škole;

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava obezbijeduje sredstva za nabavku besplatnih udžbenika za učenike/ce I, II i III razred osnovne škole. Program se realizuje u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, a udžbenici se distribuiraju preko škola. Za školsku 2014/15. godinu Ministarstvo je za te namjene obezbijedilo 47. 500, 00 eura, a za školsku 2015/2016 je obezbijedeno 38.600,00 eura.

Nastavnici su prošli niz seminara koji se odnose na ljudska prava i interkulturalnost : Indeks za inkluziju (35 nastavnika), Mir i tolerancija - Kreativno rješavanje problema (32 nastavnika), Korak po korak, osnovni (28 nastavnika) i napredni (26 nastavnika), Razvoj kritičkog mišljenja (18 nastavnika); Obrazovanje za socijalnu pravdu - Protiv stereotipa i predrasuda (25 nastavnika), Aktivno učenje (48 nastavnika), Inovativne metode u obrazovanju za integraciju Roma (12 nastavnika), i dr. Dopunska nastava obavljala se redovno. U sklopu programa Romske obrazovne inicijative škola je uradila dopunu programa za I ciklus (I, II i III razred) iz Crnogorskog jezika i književnosti, prirode i društva i muzičke kulture sadržajima iz romske književnosti, istorije, tradicije i muzičke kulture. Predviđeno je da se ovi sadržaji obrađuju u okviru 20% gradiva planiranog za saradnju sa lokalnom zajednicom.

Desegregisano obrazovanje RE djece iz kampova Konik 1 i 2 odvija u 6 podgoričkih osnovnih škola. Aktivnosti predstavljaju uvod u zatvaranje Područne ustanove Škole "Božidar Vuković Podgoričanin". Školske 2014/15 godine se nastava u područnom odjeljenju odvija jedino u okviru III i IV razreda, a sva ostala djeca su integrisana u pomenutih 6 škola. Oko 200 učenika se svakodnevno besplatno prevozi do škola.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Romski Obrazovni Fond (REF) i Zavod za školstvo potpisali su 2014. Memorandum o zajedničkoj saradnji u oblasti stipendiranja srednjoškolaca i studenata RE populacije. Cilj sporazuma je da se unaprijedi upis, stopa ostanka u srednjoj školi i uspjeh za oko 80. učenika/ca Roma i Egipćana upisanih u redovne i stručno-tehničke škole na 8. lokacija u Crnoj kao i da se smanjenji stopa odustajanja od školovanja među romskim i egipćanskim učenicima/ama srednjih škola koji/e su suočeni/e sa rizikom od odustajanja. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je 2014. godine za stipendije obezbijedilo sredstva u iznosu 75.000,00 eura a u 2015. iznos od 80.000,00 eura.

c) Obezbijedi obaveznu obuku za nastavno osoblje koje ne pripada RE populaciji o njihovim obavezama u pogledu izvještavanja o slučajevima zlostavljanja i uznemiravanja RAE djece, kao i potrebi uzdržavanja od takvog ponašanja.

Školske 2005/06. godine započeo je Projekat „Škola bez nasilja-sigurno školsko okruženje“ u saradnji Ministarstva prosvjete i Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori. Namijenjen je učenicima, nastavnom i vannastavnom osoblju, roditeljima i cjelokupnoj zajednici s ciljem da smanji i spriječi nasilje među školskom djecom u Crnoj Gori. U dosadašnjem periodu pripremljen je Priručnik za rad, Brošura za roditelje, urađen je i Upitnik za procjenu vršnjačkog nasilja. Za direktore osnovnih škola organizovana je prezentacija Projekta, članovi stručnih službi škola su prošli jednodnevnu radionicu sa ciljem da se upoznaju sa osnovnim metodama rada u okviru ovog Programa. Donošenjem Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i Strategije o zaštiti od nasilja u porodici za period 2012-2015. godine izrađen je i Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici. Protokol precizira postupanje nadležnih institucija i obaveze preduzimanja potrebnih mjera iz domena odgovornosti. Uputstvo „Podjela odgovornosti i postupanje u cilju prevencije i u slučajevima pojave nasilja - uputstvo školama“ je koncipirano na bazi smjernica za postupanje preporučenih u Priručniku „Škola bez nasilja – sigurno školsko okruženje“, te na osnovu koraka i obaveza iz nadležnosti koji su propisani u okviru navedenog Protokola. Uputstvo nudi teorijske osnove za prepoznavanje svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanje djece, preporučuje korake predviđene programom „Škola bez nasilja“, mjere koje treba preduzeti kad se uoči nasilje, pristup za izradu individualnog plana podrške, i u skladu sa njim su sačinjeni odgovarajući formulari.

d) Nastavi rad na podizanju svijesti među RE porodicama o značaju obrazovanja za budući lični život i mogućnosti zapošljavanja djevojčica i obezbijedi dodatne podsticaje za RAE roditelje da upišu svoje kćerke u školu.

Kroz program „Program pomoći za integraciju i povratak RAE i drugih I/RL-a koji žive u naselju Konik – II faza“ radi se na jačanju kapaciteta roditelja (posebno majki), motivisanju za potenciranje školovanja djece, posebno djevojčica. U JU OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“ organizovan Klub koji stimuliše preduzetništvo RE djevojčica. Organizuju se radionice koje pohađaju učenice osmog razreda, sa ciljem da razviju vještine potrebne za preduzetničko poslovanje. Podijeljene su u grupe po interesovanjima (pletenje, šivenje, izrada nakita, ukrašavanje predmeta dekupaž tehnikom). Gotovi proizvodi se prodaju na Bazaru organizovanom u školi, a prikupljena sredstva usmjerena su na dalji rad Kluba.

29. Komitet preporučuje da država potpisnica:

a) Obezbijedi da Zakon o izmjenama zakona o radu izričito predvidi jednaku nadoknadu muškarcima i ženama za posao jednake vrijednosti, zaštitu prava na plaćeno porodiljsko odsustvo žena zaposlenih po ugovoru na određeno vrijeme, uz vraćanje na posao nakon toga, i uvede specijalno neprenosivo pravo oca na plaćeno odsustvo zbog rođenja djeteta kako bi pospješila aktivno učešće očeva u podizanju djeteta.

Zakonom o radu propisano je da zaposleni ima pravo na odgovarajuću zaradu, koja se utvrđuje u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu. Zaposlenom, muškarcu, odnosno ženi, garantuje se jednaka zarada za isti rad ili rad iste vrijednosti koji ostvaruje kod poslodavca. Pod radom iste vrijednosti podrazumijeva se rad za koji se

zahtijeva isti stepen stručne spreme, odnosno kvalifikacije nivoa obrazovanja ili stručne kvalifikacije, odgovornost, vještine, uslovi rada i rezultati rada. U slučaju povrede ovih prava zaposleni ima pravo na naknadu štete u visini neisplaćenog dijela zarade. Odluka poslodavca ili sporazum sa zaposlenim koji nije u skladu sa odredbama ovog zakona ništavni su.

Zakonom je propisano da poslodavac ne može odbiti da zaključi ugovor o radu sa trudnom ženom, niti joj može otkazati ugovor o radu zbog trudnoće ili ako koristi porodiljsko odsustvo. Poslodavac ne može da raskine ugovor o radu sa roditeljem koji radi polovinu punog radnog vremena zbog njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, samohranim roditeljem koji ima dijete do sedam godina života ili dijete sa teškim invaliditetom, kao ni sa licem koje koristi neko od navedenih prava. Za vrijeme odsustva sa rada zbog njege djeteta i korišćenja roditeljskog odsustva poslodavac ne može zaposlenom da otkáže ugovor o radu. Zaposlenoj ženi kojoj ugovor o radu na određeno vrijeme ističe u periodu korišćenja prava na porodiljsko odsustvo, rok za koji je ugovorom o radu zasnovala radni odnos na određeno vrijeme produžava se do isteka korišćenja prava na porodiljsko odsustvo.

Zakonom je propisano da je roditeljsko odsustvo pravo jednog od roditelja da koristi odsustvo sa rada zbog njege i staranja o djetetu, i može se koristiti u trajanju do 365 dana od dana rođenja djeteta. Roditelj može da otpočne da radi i prije isteka ovog odsustva ali ne prije nego što protekne 45 dana od dana rođenja djeteta. Ako jedan od roditelja prekine korišćenje roditeljskog odsustva, drugi roditelj ima pravo da koristi neiskorišćeni dio roditeljskog odsustva. Majka djeteta ne može prekinuti korišćenje porodiljskog odsustva prije nego što protekne 45 dana od dana rođenja djeteta.

Zakonom je propisano da zaposlena žena može da otpočne porodiljsko odsustvo 45 dana, a obavezno 28 dana prije porođaja. Ukoliko zaposlena žena otpočne da radi prije isteka roka predviđenog za roditeljsko odsustvo, ima pravo da pored dnevnog odmora, u dogovoru sa poslodavcem, koristi još 90 minuta odsustva sa rada zbog dojenja djeteta.

Zakonom je propisano da za vrijeme porodiljskog odsustva, roditelj ima pravo na naknadu zarade u visini zarade koju bi ostvarila/o da radi, u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom. Poslodavac je dužan da zaposlenom po isteku porodiljskog, odnosno roditeljskog odsustva obezbijedi povratak na isto radno mjesto ili na odgovarajuće radno mjesto sa najmanje istom zaradom.

b) Stimuliše poslodavce i zaposlene na ugovaranje fleksibilnih radnih aranžmana, i podstakne muškarce da koriste takve aranžmane, dodatno podigne svijest o odgovornom očinstvu, i poveća broj i kapacitete finansijski pristupačnih ustanova za brigu o djeci u svim dijelovima države;

U Crnoj Gori je zakonom uređeno radno vrijeme na način što odluku o rasporedu radnog vremena, preraspodjeli radnog vremena, skraćenom radnom vremenu i uvođenju rada dužeg od punog radnog vremena donosi nadležni organ poslodavca, kao i da se odlukom nadležnog državnog organa, odnosno organa lokalne samouprave utvrđuje se raspored, početak i završetak radnog vremena u određenim djelatnostima i na određenim poslovima. Poslodavac je dužan da donese pisanu odluku o rasporedu radnog vremena zaposlenih i njihov raspored po smjenama, ako je kod tog poslodavca rad organizovan po smjenama.

Ministarstvo prosvjete i Kancelarija UNICEF-a u Crnoj Gori, 2015. sproveli su kampanju u vrtićima čiji je cilj upisa što većeg broja djece uzrasta od 3-6 godina. Kao podršku zaposlenim roditeljima, u vrtićima uspostavljeno je radno vrijeme u skladu sa radom javnih ustanova, državnih organa i organizacija.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u cilju podizanja svijesti o odgovornom očinstvu, 2012. sprovelo kampanju “Nađi vremena da budeš tata” koja je dala vidljive rezultate jer je veliki broj očeva učestvovao u manifestacijama koje su u okviru kampanje sprovorede.

Fleksibilne radne aranžmane i rad od kuće promoviše i Unija poslodavaca Crne Gore Neke od aktivnosti su: Dvogodišnji EU projekat “DOP za sve” (2013–2014) Projekat “Promocija jednakost i i prevencija diskriminacije na radnom mjestu u Crnoj Gori” koji Unija realizuje uz podršku Međunarodne organizacije rada (2014). Postavljanje publikacije “Vodič kroz društvenu odgovornost preduzeća prema zaposlenim ženama, ženama na tržištu i ženama u zajednici”.

c) Prikupi podatke o položaju žena i muškaraca na tržištu rada, razvrstanih po polu, kao i o broju i rezultatima izvršenih inspekcija rada, sudskih predmeta i procesuiranih pritužbi zbog diskriminacije na poslu po osnovu pola i seksualnog uznemiravanja i uključiti ove podatke u sledeći periodični izvještaj;

Tabela – Podaci Uprave za inspeksijske poslove:

		I kvartal	II kvartal	III i IV kvartal	UKUPNO:
1.	Broj slučajeva prijavljene diskriminacije	0	1	/	1
	- muškaraca	0	0	/	/
	- žena	0	1	/	1
2.	Broj slučajeva zlostavljana na radu (mobing)	4	7	1	12
	- muškaraca	4	3	1	8
	- žena	0	4	/	4

Pravosudni informacioni sistem (PRIS) u sudovima u svakom trenutku može obezbijediti statistiku o svim sudskim predmetima formiranim zbog krivičnih djela - Krivična djela protiv prava iz rada. Statistika pruža i podatke za predmete formiranih zbog krivičnog djela Povreda ravnopravnosti u zapošljavanju.

d) Efektivno primijeni postojeće i usvoji dodatne politike i ciljane mjere sa utvrđenim rokom za ostvarivanje postavljenih ciljeva i indikatorima da bi se ostvarila suštinska ravnopravnost žena i muškaraca na tržištu rada, poboljšala zaposlenost žena, uključujući žene iz RAE populacije, eliminisala profesionalna segregacija i smanjio jaz u zaradama između žena i muškaraca.

Zavod za zapošljavanje sprovodi aktivnu politiku zapošljavanja, kroz planove, programe i mjere usmjerene ka povećanju zaposlenosti, odnosno smanjenju nezaposlenosti. Formirani su Centri za informisanje i profesionalno savjetovanje gdje korisnici imaju informacije o oglašenim radnim mjestima, i mogućnostima koje nudi Zavod vezano za zapošljavanje.

U okviru profesionalne orijentacije realizuju se mjere informisanja, savjetovanja, organizovanja radionica i druge aktivnosti.

Program Podsticanja karijernog razvoja neposredno zapošljivih lica je namijenjen licima koja se prvi put prijavljuju na evidenciju Zavoda, a u funkciji je podsticanja profesionalnog razvoja kandidata za zapošljavanje. U svim ovim programima, žene su obuhvaćene u procentu većem od 60%.

U program obrazovanja i osposobljavanja za pojedina zanimanja „frizer za žene”, uključene su i pripadnice RE populacije.

U 2014. godini su realizovani programi javnih radova u kojima je bilo uključeno 681 osoba ženskog pola ili 61,7%.

Zavod u kontinuitetu realizuje javni rad pod nazivom “Sunčana radionica”(izrada suvenira, čestitki, ukrasa i papirne galanterije) u cilju efikasnijeg i bržeg zapošljavanja lica sa invaliditetom. Učešće žena u ovom javnom radu je 57,1%.

U periodu od 01.01.2014 – 30.06.2014. godine, na sezonskim poslovima je angažovano 36 pripadnika/ca RE populacije, od kojih je 20 žena (55,55%).

Virtuelna preduzeća je program namijenjen onima koji žele da se obuče za rad u kompanijama, kao i nezaposlenim licima koja namjeravaju da osnuju sopstveno preduzeće. U 2014. godini je 57 lica završilo rad na ovom projektu, od čega su 40 osobe ženskog pola (70%).

Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom utvđene su mjere i podsticaji za njihovo efikasnije i brže zapošljavanje.

Zavod za zapošljavanje sprovodi Program za kontinuirano stimulisanje zapošljavanja i preduzetništva u Crnoj Gori. Kamatna stopa na godišnjem nivou je 3% za projekte čiji su nosioci nezaposlene žene i projekte koji se realizuju u manje razvijenijim opštinama. U 2014 nezaposlenim licima je odobreno 35 kredita, od čega 17 kredita za osobe ženskog pola (48,6%).

Investiciono-razvojni fond Crne Gore (IRF) je 2014. nastavio sa realizovanjem Programa finansijske podrške ženama u biznisu, s novinom uvođenja 2 kreditne linije isključivo za žene, sa veoma povoljnim uslovima uz kamatnu stopu 2,5% za žene koja je najniža u Crnoj Gori za osnivanje malih i srednjih preduzeća. Ovaj program je IRF definisao kroz potpisivanje Memoranduma o saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i UNDP-om .

31. Pozivajući se na opšte preporuke br.24 (1999), Komitet poziva državu potpisnicu da:

a) Da sve žene i djevojke, uključujući žene sa invaliditetom, žene iz RAE populacije, i raseljene i izbjegle žene, imaju slobodan i odgovarajući pristup kontraceptivnim sredstvima, zdravstvenim uslugama informacijama vezanim za reproduktivno i seksualno zdravlje, u pogodnom obliku, uključujući i seoska područja;

b) Putem edukativnih kampanja, medija i pojačanim savjetodavnim uslugama podiže svijest o značaju upotrebe kontraceptivnih sredstava u planiranju porodice i prevenciji bolesti koje se prenose seksualnim putem, uključujući HIV/AIDS;

Pravo na zdravstvenu zaštitu propisano je Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o zdravstvenom osiguranju.

U zdravstvenom sistemu ne vode se evidencije koje su zasnovane na etičkoj, nacionalnoj ili nekoj drugoj pripadnosti korisnika zdravstvene zaštite.

U sistemu zdravstva sve žene, uključujući žene sa invaliditetom, žene iz RE populacije i raseljene izbjegle žene, imaju slobodan i odgovarajući pristup za dobijanje zdravstvenih usluga preko izabranog doktora, odnosno izabranog ginekologa, na primarnom nivou zdravstvene zaštite kao polazne osnove za ostvarivanje i dobijanje zdravstvenih usluga na većim nivoima zdravstvene zaštite.

U svim zdravstvenim ustanovama na primarnom nivou zdravstvene zaštite osnovana su odgovarajuća savjetovališta, odnosno centri podrške za sve korisnike zdravstvenih usluga pa i za žene (savjetovališta HIV/AIDS, reproduktivno i seksualno zdravlje i druga savjetovališta centra kao prevencija zaštite zdravlja žena). Podaci pokazuju da je, u 2013. Godini, u okviru savjetovališta za mlade u Crnoj Gori, održano 167 radionica a ukupan broj klijenata bio je 1940. Istovremeno je u savjetovalištima za reproduktivno zdravlje, na nivou cijele države realizovano ukupno 231 radionica dok je broj klijenata bio 1627.

Kroz edukativne kampanje, medije i pojačanu savjetodavnu uslugu od strane javnih zdravstvenih ustanova u Crnoj Gori, daje se puni doprinos značaju preventivnih mjera kako u upotrebi kontraceptivnih sredstava u planiranju porodice, tako u prevenciji bolesti koje se prenose seksualnim putem, uključujući HIV/AIDS.

Zakonom o zdravstvenom osiguranju obezbijedeno je da socijalno ugrožene kategorije, žene u toku trudnoće godinu dana nakon porođaja, starije od 65 godina i oboljele od zaraznih bolesti ne učestvuju u troškovima liječenja, što znači da imaju besplatnu zdravstvenu zaštitu. Uredba o načinu ostvarivanja zdravstvene zaštite stranaca obezbjeđuje i pripadnicama RE raseljeničke populacije zdravstveni zaštitu kao i svim građanima/kama Crne Gore.

Pored izbjegličkih kampova Konik I i Konik II postoji ambulanta, s tim što pripadnici RE populacije ostvaruju zdravstvenu zaštitu na svim lokacijama zdravstvenih ustanova.

U cilju prevencije od raznih bolesti djeci pripadnike RE populacije, koji nemaju svog izabranog pedijatra i koji ne idu u školu a borave u kolektivnom smještaju, vakcinacija je vršena u tom naseljima. Institut za javno zdravlje organizovao je povremene kampanje što je rezultiralo visokim procentom pokrivenosti (za pojedine bolesti i do 98%).

Sprovedene su aktivnosti kako na monitoringu zdravstvenog stanja RE populacije, tako i putem edukativno – informativnih radionica javnih poziva, putem sredstava javnog informisanja za preglede i vakcinacije sa urađenim i distribuiranim brošurama za žene, mlade i djecu.

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti definisan je i rodni identitet, sa ciljem prepoznatljivosti antidiskriminatorskog odnosa po svim osnovama u sistemu zdravstva.

Na lokalnom nivou u 2014. sproveden je niz edukativnih sesija i organizovanih posjeta ginekologu, za učenice srednjih škola kao i za žene sa invaliditetom.

U martu i aprilu 2014. NVO Centar za romske inicijative i Ženske REA mreže „PRVA“ organizovale su 12 edukativnih sesija na temu „*Značaj kontrole trudnoće i planiranje porodice*“. Radionice su vodile doktorice iz ginekološkog odjeljenja domova zdravlja i Kliničkog centra CG. Održane su po četiri radionice za Romkinje i Egipćanke iz Nikšića, Berana i Podgorice, na kojima je prisustvovalo oko 120 predstavnica RE populacije od kojih je bilo oko 40 djevojaka. Učesnice su se upoznale o planiranju porodice, značaju ginekoloških pregleda, kontroli trudnoće, raznim oboljenjima, njihovim otkrivanjem i načinima prevencije. Ove NVO su tokom 2015. organizovali 6 jednodnevnih seminara u Nikšiću, Podgorici i Beranama o *značaju suzbijanja pojava više oblika nasilja, kao i o prevenciji polno prenosivih bolesti uključujući i HIV*. Za pripadnike/ce RE populacije.

i c) Uključi obavezno obrazovanje o reproduktivnom i seksualnom zdravlju i pravima u redovni obrazovni program na nivou srednjih škola.

U procesu revizije predmetnih programa u 2013. godini tema: Reproductivno – seksualni sistem je uvrštena za nastavni predmet Biologija (gimnazije i stručne škole). Posebno se u podciljevima ističe nediskriminišući stav prema različitim seksualnim orijentacijama.

Osim toga, u nastavnim predmetima kao što su Biologija, Psihologija, Sociologija, Građansko obrazovanje ili Pojedinaac u grupi program omogućava da se planiraju dodatni ciljevi u vezi sa seksualnim obrazovanjem i vaspitanjem.

Nastavni program Zdravi stilovi života u I ili II razredu gimnazije seksualnost tretiraju kroz neke od tema: razvoj u adolescenciji, mentalno zdravlje, seksualno i reproduktivno zdravlje, HIV/AIDS, prevencija nasilja (uključujući seksualno. Cijeneći preporuke Savjeta Evrope, i koncept „međukurikularnog pristupa“ Zavod za školstvo je izradio dokument *Međupredmetne teme i oblasti*, gdje je značajno mjesto posvećeno međupredmetnoj oblasti Zdravstveno obrazovanje i vaspitanje, koja uključuje teme seksualnog obrazovanja mladih.

33. Komitet poziva državu potpisnicu da: a) Poveća, redovno prati i usklađuje veličinu materijalne pomoći samohranim majkama u cilju obezbijedivanja adekvatnog standarda života za njih i njihovu djecu;

i b) Usvoji ciljne mjere i programe za ekonomsko osnaživanje samohranih majki i obezbijedi da one i njihova djeca imaju adekvatne i finansijski pristupačne uslove za stanovanje, obrazovanje, stručnu obuku, zdravstvenu zaštitu i kulturni život, i da ih zaštititi od diskriminacije i nasilničkog ponašanja.

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti je propisana zabrana diskriminacije korisnika po osnovu rase, pola, starosti, nacionalne pripadnosti, socijalnog porijekla, seksualne orijentacije, vjeroispovijesti, političkog, sindikalnog ili drugog opredjeljenja, imovnog stanja, kulture, jezika, invaliditeta, prirode. Zakon daje definiciju samohranog lica, koja glasi: samohrano lice je roditelj koji je razveden ili je drugi roditelj umro li je nepoznat, a izdržava dijete, odnosno vrši produženo roditeljsko pravo, u skladu sa zakonom, do zasnivanja bračne ili vanbračne zajednice. Donošenjem novog Zakon o socijalnoj dječjoj zaštiti unaprijeđena je oblast materijalnih davanja, propisana je mogućnost radnog

angažovanja radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja. Zakonom je uspostavljen osnov za osnivanje Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu, organizovanje socijalne inspekcije. U Crnoj Gori je organizovano 11 centara za socijalni rad koji obavljaju djelatnost socijalne i dječje zaštite i porodične zaštite u svim opštinama. Stara i odrasla lica sa invaliditetom koja nijesu u mogućnosti da samostalno žive u svom domaćinstvu, odnosno u porodici, ostvaruju pravo na smještaj u Dom starih » Grabovac « u Risnu, Dom starih »Bijelo Polje« u Bijelom Polju i JU Zavod »Komanski most« Podgorica. Djeci bez roditeljskog staranja i djeci čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, obezbjeđuje se smještaj u Dječijem domu » Mladost « u Bijeloj ili u drugu porodicu. Djeci bez roditeljskog staranja koja pohađaju školu obezbjeđeni su besplatni udžbenici. Djeca sa smetnjama u razvoju imaju pravo na smještaj u ustanovu socijalne i dječje zaštite ili smještaj u drugu porodicu, njegu i pomoć, ličnu invalidninu, kao i pravo na dječiji dodatak. Takodje ova djeca imaju pravo na pomoć za vaspitanje i obrazovanje ukoliko se vaspitanje i obrazovanje sprovodi po propisima iz oblasti obrazovanja. Pravo na pomoć obuhvata troškove smještaja, kao i troškove prevoza. Otvoreno je devet dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju. Započete su aktivnosti da se u što skorije vrijeme otvore dnevni centri i u drugim opštinama u Crnoj Gori.

Javna ustanova Centar za djecu i mlade "Ljubović" u Podgorici, vrši smještaj djece i mladih sa poremećajem u ponašanju.

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisano je da prava iz socijalne i dječje zaštite utvrđena ovim zakonom i međunarodnim ugovorom može ostvariti lice koje ima status stranca sa odobrenim privremenim boravkom ili stalnim nastanjenjem u državi, u skladu sa posebnim zakonom.

Visina prava na materijalno obezbjeđenje usklađuje se polugodišnje 1. januara i 1. jula tekuće godine) sa kretanjem troškova života i prosječne zarade zaposlenih na teritoriji Crne Gore.

35. Komitet preporučuje da država potpisnica:

- a) Usvoji privremene specijalne mjere za eliminaciju različitih oblika diskriminacije protiv žena pripadnica RAE populacije, uključujući u obrazovanju, zapošljavanju i zdravstvenoj zaštiti, prikupi razvrstane podatke o situaciji u kojoj se nalaze žene iz RAE populacije, i uključi te informacije u sledeći periodični izvještaj;**
- b) Efikasno implementira Strategiju za poboljšanje položaja RAE zajednice u Crnoj Gori (2008-2011) i intenzivira napore na poboljšanju neophodnih uslova za život žena i djevojaka u RAE izbjegličkom kampu na Koniku;**
- c) Pojača pomoć izbjeglim i raseljenim ženama, uključujući žene iz RAE populacije, u prijavi boravka u Crnoj Gori i sarađuje sa državama iz kojih su došli, kako bi se olakšao pristup pasošima i drugim dokumentima koji su potrebni za regulisanje statusa stranaca sa stalnim boravkom u državi potpisnici;**

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u okviru svojih nadležnosti implementira politiku zaštite i unaprijeđenja prava RE populacije, i tome se pristupa sa puno pažnje i posvećenosti, a ta politika se sprovodi i kroz aktivnosti Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti, kao i Odjeljenja za unaprijeđenje i zaštita prava RE populacije koja funkcionišu u okviru ovog ministarstva.

Ministarstvo implementira u saradnji sa ostalim nadležnim institucijama i NVO sektorom, dva veoma značajna strateška dokumenta Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2013-2017 i Strategiju za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016.

Neke od aktivnosti su usmjerene u cilju promocije i edukacije o politici unaprijeđenja prava RE populacije svih relevantnih subjekata.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u saradnji sa NVO sektorom tokom 2014. i 2015. kontinuirano organizovalo seminare, okrugle stolove i tribine gdje se govorilo o pojmovima rodne ravnopravnosti, međunarodnom i domaćem pravnom okviru iz oblasti nasilja nad ženama, o prisilnim brakovima u romskoj i egipćanskoj zajednici, te o značaju segmenta obrazovanja i zapošljavanja RE populacije i njihovog uključivanja u tijelima odlučivanja. Učesnice su bile žene Romkinje i pripadnici RE populacije, pripadnici lokalne samouprave, pripadnici/ce NVO sektora predstavnici/ce državnih institucija i međunarodnih organizacija.

Ženska RAE mreža „Prva“ u saradnji sa NVO Centrom za Romske inicijative i podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava sprovodi kampanju „Moja i naša borba se nastavlja“, u cilju povećanja svijesti Institucija o značaju uključivanja Romkinja i Egipćanki kroz javno zagovaranje.

U okviru Regionalnog stambenog projekta izgradnja stambenih jedinica na Koniku je kroz IPA projekat počela septembra 2014. godine. Trenutno se u prvoj fazi gradi 51 stambena jedinica od ukupno 90, koliko je planirano za pripadnike RE populacije.

Trajno rješavanje pravnog statusa raseljenih lica iz bivših jugoslovenskih republika i interno raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori omogućeno je priznavanjem prava na stalno nastanjenje ili privremeni boravak, kroz donošenje Zakona o dopunama Zakona o strancima, koji je stupio na snagu 7. novembra 2009. godine. Rok za podnošenje zahtjeva za regulisanje statusa, propisan ovim zakonom, bio je dvije godine, do novembra 2011. Ovaj rok je produžavan još tri puta, tako da je donošenjem Zakona o izmjenama Zakona o strancima 2013. krajnji rok u kojem raseljena i interno raseljena lica mogu podnositi zahtjev za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine, produžen je do 31. 12. 2014. godine. Rješavanje statusa ovih lica u proteklom periodu bilo je moguće i kroz prijem u crnogorsko državljanstvo, shodno postojećoj zakonskoj regulativi, što je jedan broj njih i iskoristio.

Vlada Crne Gore je donijela Strategiju za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica u Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na oblast Konik, sa godišnjim akcionim planovima za implementaciju, koji sadrži aktivnosti i mjere u cilju regulisanja statusa ovih lica.

U martu 2014. potpisan je Memorandum o saradnji između Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva rada i socijalnog staranja i UNHCR-a, u cilju konačnog rješavanja pravnog statusa raseljenih i interno raseljenih lica u Crnoj Gori, sa prikazom aktivnosti za rješavanje pravnog statusa raseljenih i interno raseljenih lica u Crnoj Gori. U cilju realizacije aktivnosti formiran je operativni tim u čijem sastavu su, pored predstavnika državnih organa i predstavnici UNHCR-a.

Početkom 2015. potpisan je Memorandum o izmjenama i dopunama memoranduma o saradnji, kako bi se sa aktivnostima nastavilo do kraja 2015.

U cilju animiranja raseljenih i interno raseljenih lica da iskoriste zakonsku mogućnost za regulisanje statusa, kontinuirano su bile organizovane informativne kampanje, kako putem sredstava javnog informisanja, tako i kroz terenske posjete po crnogorskim opštinama, koje su zajedno sprovodili predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva unutrašnjih poslova, Zavoda za zbrinjavanje izbjeglica i UNHCR-a. Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore u saradnji sa UNHCR, OSCE i EK uputilo je Javni poziv raseljenim i interno raseljenim licima da najkasnije do 31. 12. 2014. podnesu zahtjev za regulisanje statusa stranca sa stalnim nastanjenjem ili privremenim boravkom u Crnoj Gori. Distribuiran je i dvojezični liflet sa detaljnim informacijama o mogućnostima za rješavanje pravnog statusa ovih lica u Crnoj Gori.

Imajući u vidu da jedan broj ovih lica iz objektivnih razloga nije bio u mogućnosti da pribavi sva neophodna dokumenta za regulisanje svog statusa, iz države porijekla, Ministarstvo unutrašnjih poslova je omogućilo interno raseljenim licima sa Kosova, podnošenje zahtjeva samo na osnovu raseljeničke legitimacije.

Jedan broj ovih lica moći će da, u skladu sa Zakonom o strancima, kao i svi ostali stranci u Crnoj Gori, reguliše privremeni boravak koji se odobrava sa trajanjem do jedne godine, ukoliko bude postojao pravni osnov za taj boravak (privremeni boravak u svrhu zapošljavanja i rada, spajanja porodice, školovanja i studiranja i dr). Ona lica koja ne budu u prilici da svoj boravak regulišu u redovnoj proceduri Zakona o strancima, na prethodno opisan način, biće smatrana strancima koji nezakonito borave u Crnoj Gori. U tom slučaju, zakonska obaveza nadležnih organa, konkretno, Ministarstva unutrašnjih poslova, bi bila da ova lica vrate u državu porijekla, shodno procedurama predviđenim sporazumima o readmisiji. Crna Gora ima zaključene sporazume o readmisiji sa Republikom Srbijom, Republikom Kosovo, Republikom Albanijom, Republikom Hrvatskom i Bosnom i Hercegovinom.

Zahtjevi za sticanje crnogorskog državljanstva prijemom, podnijeti od strane raseljenih lica rješavaju se u zakonom predviđenom roku. Do sada su 1.045 raseljena lica primljena u državljanstvo Crne Gore i izdato je 58 garancija raseljenim licima da će steći crnogorsko državljanstvo, ukoliko donesu otpust iz državljanstva države čije državljanstvo posjeduju. Od ovog broja izdatih garancija za sticanje crnogorskog državljanstva prijemom u toku je postupak po 15 zahtjeva na osnovu izdatih garancija. Razlika se odnosi na broj lica koja su ostvarila pravo na crnogorsko državljanstvo prijemom, ili su odustali od zahtjeva.

Statistika

U periodu od 7. 11. 2009. (datum stupanja na snagu Zakona o dopunama Zakona o strancima), do 30. 06. 2015., raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 14.022 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je 11.523 zahtjeva, dok je po 2.499 zahtjeva postupak u toku.

Raseljena lica

Podnešeno je 4.673 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Riješeno je 4.426 zahtjeva, dok je po 247 zahtjeva postupak u toku.

Interno raseljena lica

Podnešeno je 7.906 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Riješeno je 6.602 zahtjeva, dok je po 1.304 zahtjeva postupak u toku.

Privremeni boravak do tri godine - raseljena lica

Podnešeno je 300 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Riješeno je 223 zahtjeva, dok je po 77 zahtjeva postupak u toku.

Privremeni boravak do tri godine - interno raseljena lica

Podnešeno je 1.143 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Riješeno je 272 zahtjeva, dok je po 871 zahtjeva postupak u toku.

d) Razmotri ratifikovanje Konvencije o smanjenju broja lica bez državljanstva iz 1961. godine.

Obnovom nezavisnosti 2006. i sticanjem članstva u Ujedinjenim nacijama Crna Gora je prihvatila nastavak primjene svih konvencija Ujedinjenih nacija ratifikovanih od strane država u čijem sastavu je Crna Gora bila, uključujući Konvenciju o statusu lica bez državljanstva iz 1954. godine.

Crna Gora je 2007. postala članica Savjeta Evrope i pristupila Konvenciji o izbjegavanju apatridnosti u vezi sa sukcesijom država i Evropskoj konvenciji o državljanstvu¹, uz isticanje rezerve na član 16 Evropske konvencije o državljanstvu ("Država ugovornica ne treba da utvrdi da je odricanje od ili gubitak drugog državljanstva uslov za sticanje ili zadržavanje njenog državljanstva u slučaju kada takvo zadržavanje ili gubitak nijesu mogući ili ne mogu da se razumno zahtijevaju").

U decembru 2013. Crna Gora je ratifikovala UN Konvenciju o smanjenju apatridije iz 1961. godine, čime je postala jedna od svega nekoliko evropskih država koje su pristupile obema UN konvencijama i obema konvencijama Savjeta Evrope koje se bave pitanjem apatridije.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, kao nosilac primarne nadležnosti i njegovi partneri u realizaciji UNICEF i UNHCR su uputili Javni poziv licima koja borave u Crnoj Gori, a nemaju pristup državljanstvu ni jedne države ili ne mogu da dokažu da ga imaju, da se jave najbližoj Područnoj jedinici ili Filijali MUP-a, radi davanja podataka. Medijska kampanja, je trajala u periodu od 22. septembra do 22. novembra 2014. Pripremljen je i Upitnik za lica koja su se odazvali na javni poziv radi utvrđivanja kojoj kategoriji pripadaju ta lica.

Nakon prikupljanja bližih podataka, utvrđuje se da li ta lica zakonito borave u Crnoj Gori, što je jedan od osnovnih zakonom propisanih uslova za sticanje crnogorskog državljanstva, zavisno od godina zakonitog boravaka, da li su predavali zahtjeve za prijem u crnogorsko državljanstvo i u kojoj fazi rješavanja su njihovi zahtjevi, kao i da li posjeduju bilo kakav identifikacioni dokument, izvod iz matične knjige rođenih i dr., što mora biti praćeno dokazima.

Na Javni poziv se odazvalo i popunilo navedne upitnike, ukupno 486 lica, i nakon toga je urađena sveobuhvatna Analiza javnog poziva upućenog licima koja žive u Crnoj Gori a nemaju državljanstvo niti jedne države.

¹Objekat Konvencije ratifikovane 2. marta 2010. godine;

37. Pozivajući se na opšte preporuke br.21 (1994), Komitet preporučuje da država potpisnica: a) Sprovede istraživanje o ekonomskim posledicama razvoda na oba bračna partnera, sa posebnom pažnjom na unaprijeđeni ljudski kapital i potencijal u ostvarivanju zarade muškarca kao bračnog partnera, imajući u vidu njihovu zaposlenost u punom radnom vremenu i neprekinutu radnu angažovanost u toku radnog vijeka, i uključi informacije o rezultatima takvog istraživanja u sledeći periodični izvještaj; i

b) Obezbijedi da koncept zajedničke bračne imovine obuhvati i nematerijalnu imovinu, uključujući penziona i primanja po osnovu osiguranja i ostalu imovinu stečenu po osnovu zaposlenja, i da je zajednička imovina ravnopravno raspodijeljena nezavisno od pojedinačnog doprinosa partnera, i po potrebi preduzme dodatne pravne korake u cilju kompenzovanja nesrazmjernog udjela žena u neplaćenom radu.

Po važećem zakonu, bračni drug može ostvariti pravo na porodičnu penziju u skladu sa zakonskim propisima iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja. Porodična penzija određuje se od starosne ili invalidske penzije koja bi osiguraniku pripadala u času smrti, odnosno penzije koja je korisniku pripadala u času smrti, u procentu koji se utvrđuje prema broju članova porodice koji imaju pravo na tu penziju, i to: za jednog člana 70%, za dva člana 80%, za tri člana 90%. Za četiri ili više članova 100%. Visina najniže penzije određuje se množenjem penzijskog staža osiguranika sa koeficijentom 0,5 što znači da se, kod izračuna visine penzije osiguraniku garantuje lični koeficijent 0,5, odnosno da je tokom radnog vijeka ostvarivao zaradu u visini 50% prosječne zarade u Crnoj Gori. Osim ovako određene najniže penzije osiguraniku se, ako je to za njega povoljnije, garantuje najniža penzija u nominalnom iznosu od 100,40 EUR. Dakle, između najniže penzije određene od najnižeg (garantovanog) ličnog koeficijenta i najniže penzije u garantovanom nominalnom iznosu, osiguraniku se, po službenoj dužnosti, određuje penzija koja je za njega povoljnija.

Zakonom je posebno određen način izračuna najniže djelimične invalidske penzije, koja se određuje u visini od 75% najniže pune invalidske penzije. Najniža porodična penzija određuje se od najniže starosne ili invalidske penzije, koja bi osiguraniku pripadala u času smrti, odnosno najniže penzije koja je korisniku pripadala u času smrti, u procentu koji se utvrđuje zavisno do članova porodice koji imaju pravo na porodičnu penziju. Umjesto na ovaj način, ako je to povoljnije, članovima porodice pripada porodična penzija u nominalnom iznosu od 100,40EUR.

Zakon o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona je trenutno u fazi Nacrta, a Radna grupa, koja je formirana za rad na tekstu zakona, je bila upoznata sa preporukom Komiteta.

39. Komitet preporučuje da država potpisnica pojača napore na podizanju svijesti među RAE populacijom o zabrani prisilnih i dječijih brakova, kao i o štetnih efektima ovakvih brakova na mentalno i reproduktivno zdravlje djevojčica, i da efikasno ispituje, sudski procesuiru i zakonski kažnjava u slučajevima prisilnih i ranih brakova.

Dio relevantnih informacija dat je u odgovorima kod preporuka 21 i 35 .

U 2015. godini održana je i obuka na temu “Edukacija roditelja, djece, RAE aktivistkinja, službenika/ca državne uprave o zaštiti od nasilja u porodici i maloljetničkih prisilnih brakova” – u organizaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Uprave policije/Centra bezbjednosti iz Nikšića i NVO „Centar za romske inicijative“ iz Nikšića. Održane dvije obuke (u Nikšiću i Beranama), za 44 ucesnika.

NVO Centar za romske inicijative u saradnji sa ženskom NVO RAE mrežom „Prva“ uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava je 2014. organizovao je okrugli sto na kojem su se prezentovali dobijeni rezultati publikacije „Ugovoreni brak jači od zakona“, a štampu ove publikacije je finansiralo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava.

NVO Centar za romske inicijative je kroz projekat koji je finansirala Ambasada SAD-a i uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava sproveo u 2014. prvo nacionalno istraživanje o uzrocima dječijih ugovorenih brakova, koje je obuhvatilo 652 pripadnika/ce RE populacije. Kroz zajedničko djelovanje državnih organa i Centara za romske inicijative spriječeno je 20 slučajeva dječijih ugovorenih brakova. Umanjenja je mogućnost zasnivanja vanbračne zajednice u tri slučaja ugovorenog dječijeg braka od strane Uprave policije CB Niksić, koji su spriječili da tri romske djevojčice napuste matičnu zemlju i zasnuju vanbračnu zajednicu. Sprovedene su obuke za 60 službenika policije za senzibilizaciju za rad sa romskom populacijom.

Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika 2013. godine uvedeno je nekoliko novih rješenja. Kod krivičnog djela zaključenje ništavog braka iz člana 214 predviđen je i teži oblik ukoliko se drugo lice silom ili prijetnjom prinudi na zaključenje braka. Kod krivičnog djela vanbračne zajednice sa maloljetnikom iz člana 216 teži oblik je dopunjen sa kvalifikatornom okolnošću kada je djelo učinjeno upotrebom sile ili prijetnje. Tako sada ova dva krivična djela glase:

Zaključenje ništavog braka

Član 214

- (1) Ko prilikom zaključenja braka prikrije od druge strane neku činjenicu zbog koje je brak ništav ili drugu stranu dovede u zabludu ili održava u zabludi o toj činjenici, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.
- (2) Ko silom ili prijetnjom prinudi drugo lice na zaključenje braka, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.
- (3) Gonjenje za djelo iz st. 1 i 2 ovog člana može se preduzeti samo ako je tako zaključen brak poništen.

Vanbračna zajednica sa maloljetnikom

Član 216

- (1) Punoljetno lice koje živi u vanbračnoj zajednici sa maloljetnikom, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.
- (2) Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se i roditelj, usvojilac ili staralac koji maloljetniku omogućiti da živi u vanbračnoj zajednici sa drugim licem ili ga na to navede.
- (3) Ako je djelo iz stava 2 ovog člana učinjeno silom, prijetnjom ili iz koristoljublja, učinilac će se kazniti zatvorom od šest mjeseci do pet godina.
- (4) Ako se brak zaključi, gonjenje se neće preduzeti, a ako je preduzeto, obustaviće se.“

Statistika slučajeva prisilnog braka data je u Aneksu 5.

Amandman na član 20, paragraf 1 Konvencije

40. Komitet podstiče državu potpisnicu da ubrza usvajanje amandmana na član 20, paragraf 1 Konvencije, koji se tiče vremena sastajanja Komiteta.

Crna Gora je na prezentaciji Nacionalnog izvještaja o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori u okviru drugog ciklusa Opšteg periodičnog pregleda (UPR) Savjeta za ljudska prava Ujedinjenih nacija, u Ženevi, 28. januara 2013. (<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/179/77/PDF/G1217977.pdf?OpenElement>), dobila preporuku (119.2) od Turske, Gvatemale i Bjelorusije da ratifikuje Međunarodnu konvenciju o pravima radnika migranata i njihovih porodica (ICRMW) <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G13/124/70/PDF/G1312470.pdf?OpenElement> .

Nakon prezentacije je pripreman Addendum – Viđenje/mišljenje o zaključcima i/ili preporukama, dobrovoljno preuzetim obavezama i odgovorima predstavljenim od strane države koja se razmatra <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G13/132/75/PDF/G1313275.pdf?OpenElement> kojim je Crna Gora predstavila svoje pozicije u odnosu na preporuke drugog ciklusa UPR. Preporuka da se ratifikuje ICRMW nije prihvaćena uz sljedeće obrazloženje:

119.2 - Pojedine odredbe ICRMW nijesu u skladu sa pozitivno-pravnim propisima koji uređuju statusna pitanja boravka stranaca u Crnoj Gori. Potvrđivanje ove konvencije bi za posledicu imalo neophodnost izmjena postojećih propisa, na način koji ne garantuje usklađivanje nacionalnih propisa sa pravnom regulativom EU. Zakon o zapošljavanju i radu stranaca, kada su u pitanju legalne migracije i zapošljavanje stranaca, je zasnovan na standardima ILO, prije svega Ustavom ILO. Ovim zakonom je definisana migraciona politika kojom se štite interesi stranih radnika i članova njihovih porodica koji legalno borave u Crnoj Gori. Stoga nije potrebno ratifikovati ICRMW, jer su interesi migranata već zaštićeni.

Imajući u vidu navedeno, ratifikacija ICRMW nije moguća.

41. Komitet apeluje na državu potpisnicu, da u implementaciji svojih obaveza koje proističu iz Konvencije u potpunosti koristi Pekinšku deklaraciju i Platformu za akciju, kojima se učvršćuju odredbe sadržane u Konvenciji, i traži od države potpisnice da informacije o tome uključi u svoj sledeći periodični izvještaj

Informacije navedene u odgovoru na preporuku 11

42. Komitet traži široko informisanje u Crnoj Gori o ovdje iznijetim zaključnim stavovima u cilju upoznavanja ljudi, uključujući Vladine zvaničnike, političare, parlamentarce i ženske i organizacije za zaštitu ljudskih prava, o koracima koji su preduzeti u pravcu ostvarivanja de jure i de facto ravnopravnosti žena kao i daljim koracima koje je neophodno preduzeti u tom pravcu. Komitet preporučuje da široko informisanje o ovim stavovima uključi i nivo lokalnih zajednica. Država potpisnica se podstiče na organizovanje serije sastanaka na kojima bi se diskutovao ostvareni progres u implementaciji ovdje iznijetih zaključaka. Komitet traži od države potpisnice da obezbijedi široko informisanje, posebno organizacija za zaštitu ženskih i ljudskih prava, o opštim zaključcima Komiteta, Pekinškoj deklaraciji i Platformi za akciju i rezultatu 23. specijalnog zasijedanja Generalne Skupštine UN na temu “Žene 2000: rodna ravnopravnost, razvoj i mir u 21. Vijeku.

Nakon dobijanja preporuka od strane Komiteta, održani su sastanci sa lokalnim i nacionalnim koordinatorima/cama za rodnu ravnopravnost kojima su predstavljene preporuke. Na VIII sastanku Foruma za dijalog sa NVO-ima, decembra 2011. predstavljene su preporuke CEDAW komiteta. Odbor za rodnu ravnopravnost je na posebnoj tematskoj sjednici takođe predstavio preporuke. Svi edukovani koji su dobili sertifikate da vrše obuke za tužioce, sudije, socijalne radnike, policijske službenike obavezni su da u svojim prezentacijama uključe CEDAW preporuke. Putem medija javnost je upoznata sa sadržinom preporuka, naročito kroz intervjue sa zaposlenima iz Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Svi međunarodni dokumenti su kako je navedeno u okviru odgovora na prethodne preporuke, obavezna tema svih obuka kao i kampanja u vezi sa rodnom ravnopravnošću.

43. Komitet primjećuje da bi privrženost države potpisnice principima devet glavnih međunarodnih instrumenata ljudskih prava vodilo unaprijeđenju ljudskih prava i osnovnih sloboda koja uživaju žene, u svim životnim aspektima. Komitet u skladu sa tim podstiče državu potpisnicu da razmotri pristupanje ugovoru kojem još uvijek nije pristupila, a to je Međunarodna konvencija o zaštiti prava radnika migranata i članova njihovih porodica.

Pojedine odredbe ICRMW nijesu u skladu sa pozitivno-pravnim propisima koji uređuju statusna pitanja boravka stranaca u Crnoj Gori. Potvrđivanje ove konvencije bi za posljedicu imalo neophodnost izmjena postojećih propisa, na način koji ne garantuje usklađivanje nacionalnih propisa sa pravnom regulativom EU. Zakon o zapošljavanju i radu stranaca, kada su u pitanju legalne migracije i zapošljavanje stranaca, je zasnovan na standardima ILO, prije svega Ustavom ILO. Ovim zakonom je definisana migraciona politika kojom se štite interesi stranih radnika i članova njihovih porodica koji legalno borave u Crnoj Gori. Stoga nije potrebno ratifikovati ICRMW, jer su interesi migranata već zaštićeni.

IZVJEŠTAJ O IMPLEMENTACIJI ČLANOVA KONVENCIJE

I dio - Članovi 1-6

Član 1.

Za svrhe ove konvencije, izraz "diskriminacija žena" označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje u pogledu pola, što ima za posljedicu ili cilj da ugrozi ili onemogući priznanje, ostvarenje ili vršenje od strane žena, ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom polju, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena,

Član 2.

Države članice osuđuju diskriminaciju žena u svim vidovima, saglasne su da sprovode svim odgovarajućim sredstvima koja im stoje na raspolaganju i bez odlaganja, politiku otklanjanja diskriminacije žena i radi toga se obavezuju:

- (a) da unestu princip ravnopravnosti muškaraca i žena u svoje nacionalne ustave ili odgovarajuće zakone, ako to već nisu učinile, kao i da obezbijede, zakonskim ili drugim odgovarajućim merama, praktičnu primjenu tog principa;
- (b) da usvoje odgovarajuće zakonske i druge mjere, uključujući i sankcije kada je potrebno, kojima se zabranjuju svi vidovi diskriminacije žena;
- (c) da uvedu pravnu zaštitu prava žena na ravnopravnoj osnovi s muškarcima i da preko nadležnih nacionalnih sudova i drugih javnih institucija obezbijede efikasnu zaštitu žena od svakog postupka kojim se vrši diskriminacija;
- (d) da se uzdrže od svakog postupka ili prakse diskriminacije žena i da obezbede da javni organi i institucije postupaju u skladu s ovom obavezom;
- (e) da preduzmu sve potrebne mjere za otklanjanje diskriminacije žena od strane bilo kog lica, organizacije ili preduzeća;
- (f) da preduzmu sve podesne mjere, uključujući i zakonodavne, radi izmjene ili ukidanja posotjećih zakona, propisa, običaja i prakse koji predstavljaju diskriminaciju žena;
- (g) da stave van snage sve unutrašnje kaznene odredbe kojima se vrši diskriminacija žena.

U oblasti antidiskriminacije i jednakih mogućnosti osnovni zakon je **Zakon o zabrani diskriminacije**, kao sistemski zakon koji pruža osnovu i mehanizme za borbu protiv diskriminacije po bilo kom ličnom svojstvu (rasi, boji kože, državljanstvu, nacionalnoj pripadnosti ili etničkom porijeklu, vjerskim ili političkim ubjeđenjima, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, starosnom dobu, članstvu u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama, i drugim stvarnim odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima). Ovim Zakonom je i podsticanje na diskriminaciju okarakterisano kao diskriminacija. Zakon se odnosi na sva lica na koja se primjenjuju propisi Crne Gore (državljeni, stranci, IRL, azilanti itd.).

Definisani su pojmovi uznemiravanja, mobinga, segregacije, a posebno je naglašen teški oblik diskriminacije, što treba da bude vodilja sudu prilikom odlučivanja o sankciji ili visini naknade štete.

Posebno je akcentovana diskriminacija u postupcima pred organima javne vlasti, u korišćenju objekata i površina u javnoj upotrebi, po osnovu zdravstvenog stanja, po osnovu starosne dobi, u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja, u oblasti rada, po osnovu vjere i uvjerenja, osoba sa invaliditetom, po osnovu rodnog identiteta i seksualne orijentacije.

Izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije izmijenjen je koncept neposredne diskriminacije i potpuno usklađen s evropskim zakonodavstvom, precizirano je da se zakon primjenjuje na **javni i privatni sektor, uvedeni su posebni oblici diskriminacije („uznemiravanje“, „seksualno uznemiravanje“ i „rasna diskriminacija“)**, data je i sveobuhvatna definicija „govora mržnje“, uvedena je zabrana „**viktimizacije**“. diskriminacija **lica sa invaliditetom** je, takođe, sastavni dio ovog zakona, definisani su pojmovi: „**rodni identitet**“ i „**seksualna orijentacija**“, precizirane su **nadležnosti Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore** kao institucionalnog mehanizma za primjenu ovog Zakona.

Zakonom o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore uređena je nadležnost, ovlašćenja, način rada i postupanja Zaštitnika/ce u zaštiti ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom, zakonom, potvrđenim međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima i opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, kao i druga pitanja od značaja za rad Zaštitnika². Takođe, obezbjeđen je transparentniji postupak izbora kandidata za Zaštitnika, proširena su ovlašćenja u vršenju **poslova zaštite od torture**.

Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti, usvojen je juna 2015. godine u Skupštini Crne Gore. Tekst Zakona je usaglašen sa Evropskom komisijom, prije upućivanja na utvrđivanje Vladi Crne Gore. Važno je napomenuti da je ovim Zakonom proširen obim sankcija koje se tiču diskriminacije po osnovu pola te kršenja principa jednakog tretmana muškaraca i žena u određenim oblastima života, uključujući i diskriminaciju prema ženama uslijed trudnoće.

Zakon i izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti je **usklađen sa Zakonom o zabrani diskriminacije, kao i** sa pravnom tekovinom EU. Tu se prije svega misli na usklađenost definicije diskriminacije po osnovu pola sa definicijama posredne i neposredne diskriminacije u skladu sa EU standardima.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti je usaglašen s potvrđenim međunarodnim ugovorima i drugim dokumentima donijetim pod okriljem UN-a, EU i Savjeta Evrope i to sa **Direktivama Evropske unije koji se odnose na rodnu ravnopravnost i jednak tretman žena i muškaraca: Direktivom Savjeta 79/7/EEZ** o progresivnoj primjeni principa jednakog tretmana za muškarce i žene u oblasti socijalne zaštite; **Direktivom Savjeta 2000/78/EZ** o uspostavljanju okvira jednakog tretman na području zapošljavanja i odabira zvanja; **Direktivom Savjeta 2004/113/EZ** kojom se primjenjuje načelo ravnopravnosti muškaraca i žena u mogućnosti dobijanja i nabavke roba, odnosno pružanja usluga; **Direktivom 2006/54/EZ** Evropskog parlamenta i Savjeta o sprovođenju načela jednakih mogućnosti i jednakog tretiranja muškaraca i žena o pitanjima zapošljavanja i obavljanja zanimanja; **Direktivom 2010/41/EU** Evropskog parlamenta i Savjeta primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji se bave djelatnošću u okviru samozapošljavanja te o ukidanju Direktive Savjeta 86/613/EEZ .

Ovim Zakonom, eliminacija diskriminacije po osnovu pola i postizanja rodne ravnopravnosti postavljeno je kao imperativ, jer je uvođenjem kaznenih odredbi propisana vrlo jasna obaveza pravnih lica, odgovornih lica u pravnom licu, i preduzetnika i preduzetnica da moraju poštovati antidiskriminacione norme i norme koje obezbjeđuju puno ostvarivanje principa rodne ravnopravnosti. Očekuje se da će propisane sankcije doprinjeti boljoj implementaciji zakona koji predstavlja najznačajniji mehanizam za eliminaciju diskriminacije po osnovu pola u svim oblastima i strukturama društva.

Takođe, principi na kojima se temelji Zakon imaju za cilj implementaciju principa nediskriminacije iz Povelje o fundamentalnim pravima EU i Evropske povelje o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou, kao i prakse Evropskog suda pravde.

Zakonom je između ostalog definisano i da rodna ravnopravnost, osim muškaraca i žena, podrazumijeva i osobe drugačijeg rodnog identiteta. Takođe je Zakonom obaveza sprovođenja rodne ravnopravnosti proširena i na privredna društva, druga pravna lica i preduzetnike. Ovim Zakonom je definisano da se se pitanjima posredne i neposredne diskriminacije po osnovu pola (pored svih oblika diskriminacije), u okviru svojih nadležnosti bavi Zaštitnik/ca ljudskih prava i sloboda, i u skladu sa tim postupak po predstavkama u slučajevima diskriminacije po osnovu pola prešao je iz nadležnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava u nadležnost ove institucije kao nacionalnog institucionalnog mehanizma za zaštitu ljudskih prava i sloboda. Zakonom se uvodi više prekršaja nego što je do sada to bio slučaj.

Diskriminacija po osnovu pola je definisana u čl. 4 koji glasi:

“Diskriminacija po osnovu pola je svako pravno ili faktičko, neposredno ili posredno pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje postupanja prema jednom licu, odnosno grupi lica jednog pola u odnosu na lica drugog pola, kao i isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva jednom licu, odnosno grupi lica jednog pola u odnosu na lica drugog pola, zbog kojeg se nekom licu otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava i sloboda u građanskom i političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom i drugim oblastima javnog i privatnog života.

Diskriminacijom po osnovu pola smatra se i podsticanje, pomaganje, davanje instrukcija, kao i najavljena namjera da se određeno lice ili grupa lica diskriminišu po osnovu pola.

Diskriminacijom se smatra svako postupanje kojim se žena zbog trudnoće ili majčinstva, kao i drugo lice zbog promjene pola, dovode u nepovoljniji položaj u odnosu na druga lica, prilikom zapošljavanja, samozapošljavanja, ostvarivanja prava po osnovu socijalne zaštite i drugih prava.

Diskriminacijom, u smislu stava 1 ovog člana, smatra se i uznemiravanje po osnovu pola, seksualno uznemiravanje, podsticanje drugog lica na diskriminaciju, kao i korišćenje riječi u muškom rodu kao generički neutralne forme za muški i ženski rod.

Diskriminacijom iz stava 1 ovog člana ne smatra se pravo žena na zaštitu materinstva, kao i propisanu posebnu zaštitu na radu zbog bioloških karakteristika.”

Novi Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom je usvojen u Skupštini Crne Gore juna 2015. godine.

Zakon sadrži nekoliko veoma važnih odredbi koje se odnose na: uvođenje novih oblika diskriminacije posebno kada je riječ o diskriminaciji u oblasti pristupačnosti površinama i objektima u javnoj upotrebi, diskriminaciji u pristupu dobrima i uslugama, te diskriminaciji u oblasti zdravstvene zaštite, socijalne i dječje zaštite, pristupačnosti javnog prevoza, ograničavanje prava na samostalni život i život u zajednici, na slobodu mišljenja i izražavanja, diskriminaciju u oblasti porodičnih odnosa, u oblasti obrazovanja, profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja, političkog i javnog života, kulture, sporta, itd.

Zakon, sadrži i **kaznene odredbe** kojima su zapriječene vrlo visoke novčane kazne koje će imati odvraćajući uticaj na počiniocima diskriminacije.

Član 3.

Države članice preduzimaju u svim oblastima, posebno političkoj, društvenoj, ekonomskoj i kulturnoj, sve prikladne mjere, uključujući zakonodavne, da bi obezbijedile potpun razvoj i napredak žena, kako bi im se garantovalo ostvarivanje i uživanje prava čovjeka i osnovnih sloboda, ravnopravno s muškarcima.

Pokriveno preporukama.

Član 4.

1. Usvajanje posebnih privremenih mjera od strane država članica, čiji je cilj da se ubrza ostvarenje ravnopravnosti muškaraca i žena de facto, ne smatra se diskriminacijom kako je definisana u ovoj konvenciji, ali ne smije ni na koji način imati za posljedicu nejednaka ili različita merila; a ove mjere će prestati da važe kada se ostvari cilj da se svima pruže jednake mogućnosti i tretman.

2. Usvajanje posebnih mjera od strane država članica, uključujući i mjere sadržine u ovoj konvenciji čiji je cilj zaštita materinstva, ne smatra se diskriminacijom.

Kao što je i navedeno u odgovorima na preporuke zakoni i strateška dokumenta obezbijavaju rodnu ravnopravnost kroz opšte i posebne mjere.

Član 5.

Države članice preduzimaju sve podesne mjere:

(a) radi izmjene društvenih i kulturnih običaja u pogledu ponašanja muškaraca i žena da bi se otklonile predrasude, kao i uobičajena i svaka druga praksa zasnovana na shvatanju o inferiornosti ili superiornosti jednog ili drugog pola ili tradicionalnoj ulozi muškaraca, odnosno žena;

(b) da porodično vaspitanje obuhvati i pravilno shvatanje materinstva kao društvene funkcije i priznanje zajedničke odgovornosti muškaraca i žena u podizanju i razvoju djece, podrazumevajući da se u svim slučajevima mora, pre svega, voditi računa o interesima djeteta.

Pokriveno preporukama.

Član 6.

Države članice preduzimaju sve podesne mjere, uključujući zakonodavne, radi suzbijanja svih oblika trgovine ženama, kao iskorišćavanja prostitucije žena.

Pokriveno preporukama.

Drugi dio - Članovi 7-9

Član 7.

Države članice preduzimaju sve podesne mjere za otklanjanje diskriminacije žena u političkom i javnom životu zemlje, a posebno su dužne da obezbijede, pod jednakim uslovima kao i muškarcima, pravo žena da:

- (a) glasaju na svim izborima i javnim referendumima i da budu birane u sva tijela koja se biraju putem javnih izbora;**
- (b) učestvuju u kreiranju i sprovođenju vladine politike i da zauzimaju rukovodeće položaje i obavljaju sve javne funkcije na svim nivoima vlasti;**
- (c) učestvuju u radu nevladinih organizacija i udruženja koja se bave javnim i političkim životom u zemlji.**

Pokriveno preporukom 23.

Član 8.

Države članice preduzimaju sve podesne mjere da bi obezbijedile ženama mogućnost da pod jednakim uslovima s muškarcima, bez diskriminacije, predstavljaju svoje vlade na međunarodnom nivou, kao i da učestvuju u radu međunarodnih organizacija.

U diplomatsko- konzularnim predstavništvima Crne Gore, žene su podzastupljene, naročito na višim pozicijama, ali ipak je stanje poboljšano u donosu na raniji period, kada su se te pozicije smatrale isključivo “muškim poslovima”.

Tabela data u Aneksu br 6.

Član 9.

1. Države članice priznaju ženama jednaka prava kao i muškarcima da steknu, promene ili zadrže svoje državljanstvo. One se posebno staraju da sklapanje braka sa stranim državljaninom ili promena državljanstva muža za vreme trajanja braka nema automatski za posledicu promenu državljanstva žene, niti da ona postane lice bez državljanstva, odnosno da bude prisiljena da uzme državljanstvo muža.

2. Države članice obezbeđuju ženama jednaka prava kao i muškarcima u pogledu državljanstva dece.

Zakonom o crnogorskom državljanstvu, propisano je da lice koje je u braku sa crnogorskim državljaninom najmanje tri godine i zakonito i neprekidno boravi u Crnoj Gori najmanje pet godina prije podnošenja zahtjeva za prijem u crnogorsko državljanstvo, može steći crnogorsko državljanstvo prijemom ako, je navršilo 18 godina života; u Crnoj Gori ima obezbjeđen smještaj i stalan izvor prihoda u iznosu koji mu omogućava materijalnu i socijalnu sigurnost; u Crnoj Gori i drugoj državi nije pravosnažno osuđeno na безусловnu kaznu zatvora u trajanju dužem od jedne godine za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti ili su prestale pravne posljedice osude i ukoliko ne postoje smetnje iz razloga bezbjednosti i odbrane Crne Gore.

Napominjemo, da u ovom slučaju prijema u crnogorsko državljanstvo nije potreban otpust iz državljanstva druge države.

Takođe, odredbe zakona se odnose i na lice koje je bilo u braku sa crnogorskim državljaninom najmanje tri godine, a brak je prestao smrću bračnog druga.

U Zakonu o crnogorskom državljanstvu nakon 2011. nije bilo izmjena u dijelu koji se odnosi na sticanje crnogorskog državljanstva prijemom, nakon sklapanja braka sa crnogorskim državljaninom.

Treći dio - Članovi 10-14

Član 10.

Države članice preduzimaju sve podesne mjere radi otklanjanja diskriminacije žena da bi im obezbijedile jednaka prava kao i muškarcima u pogledu obrazovanja, a posebno da bi na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena obezbijedile:

(a) jednake uslove u pogledu karijere i profesionalnog usmjeravanja, u pogledu mogućnosti za učenje i sticanje diploma u obrazovnim ustanovama svih kategorija, kako u seoskim tako i u gradskim sredinama; ova ravnopravnost se obezbjeđuje u pogledu predškolskog, opšteg, tehničkog i stručnog obrazovanja, kao i višeg tehničkog obrazovanja i svih vrsta profesionalnog usmeravanja;

(b) dostupnost jednakih nastavnih programa, jednakih ispita i nastavnog osoblja koje ima kvalifikacije istog nivoa, kao i školskih prostorija i opreme istog kvaliteta;

(c) otklanjanje tradicionalnog shvatanja o ulogama muškaraca i žena na svim stepenima i u svim oblicima obrazovanja podsticanjem stvaranja mješovitih odjeljenja i drugih vrsta obrazovanja koji mogu doprinijeti postizanju tog cilja, posebno revizijom udžbenika i školskih programa i prilagođavanjem nastavnih metoda;

(d) jednake mogućnosti korišćenja stipendija i drugih vrsta bespovratne pomoći za studije;

(e) jednake mogućnosti pristupa programima permanentnog obrazovanja, uključujući programe za obrazovanje odraslih i funkcionalne programe za opismenjavanje, posebno one čiji je cilj da se u što je moguće kraćem vremenu smanji jaz u stepenu obrazovanja između muškaraca i žena;

(f) smanjenje stope napuštanja škole od strane ženske omladine i organizacija programa za djevojke i žene koje su prerano napustile školu; (g) jednake mogućnosti aktivnog bavljenja sportom i fizičkog vaspitanja;

(h) dostupnosti posebnih informacija iz oblasti obrazovanja radi pružanja pomoći u obezbeđenju zdravlja i blagostanja porodice, uključujući informacije i savjete o planiranju porodice.

Pokriveno preporukama.

Član 11.

1. Države članice preduzimaju sve podesne mjere radi eliminisanja diskriminacije žena u oblasti zapošljavanja kako bi se na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena obezbijedila jednaka prava, a posebno: (a) pravo na rad kao neotuđivo pravo svih

ljudi;

(b) pravo na jednake mogućnosti zapošljavanja, uključujući i primjenu jednakih kriterijuma pri izboru kandidata za radno mjesto;

(c) pravo na slobodan izbor profesije i zaposlenja, pravo na unapređenje, sigurnosti zaposlenja i sva prava i uslove koji proističu iz rada, kao i pravo na stručno osposobljavanje i prekvalifikaciju, uključujući učenje u privredi, više stručno osposobljavanje i povremeno dodatno osposobljavanje; .

(d) pravo na jednaku nagradu uključujući beneficije, kao i na jednak tretman za jednak rad i jednak tretman pri ocjenjivanju kvaliteta rada;

(e) pravo na socijalnu zaštitu, posebno u slučaju odlaska u penziju, nezaposlenosti, bolesti, invalidnosti, starosti i druge nesposobnosti za rad, kao i pravo na plaćeno odsustvo;

(f) pravo na zdravstvenu zaštitu i zaštitu na radu, uključujući i zaštitu bioloških i reproduktivnih funkcija žena;

2. Radi sprečavanja diskriminacije žena zbog stupanja u brak ili materinstva i obezbjeđivanja njihovog stvarnog prava na rad, države članice preduzimaju odgovarajuće mjere radi:

(a) zabrane, pod pretnjom preduzimanja sankcija, davanja otkaza zbog trudnoće ili porodiljskog odsustva i diskriminacije prilikom otpuštanja s posla zbog bračnog stanja;

(b) uvođenja plaćenog porodiljskog odsustva ili sličnih socijalnih beneficija, bez gubljenja prava na ranije radno mjesto, primanja po osnovu staža i socijalna primanja;

(c) podsticanja obezbeđenja potrebnih pomoćnih društvenih službi kako bi se roditeljima omogućilo da usklade porodične obaveze s obavezama na radnom mjestu i učešćem u društvenom životu, posebno podsticanjem osnivanja i razvoja mreže ustanova za brigu o djeci;

(d) obezbjeđenja posebne zaštite žena za vrijeme trudnoće na onim radnim mjestima za koja je dokazano da su štetna za trudnice.

3. Mjere zakonske zaštite koje se odnose na pitanja obuhvaćena u ovom članu preispituju se periodično, u svjetlu naučnih i tehnoloških saznanja, i prema potrebi revidiraju, ukidaju ili produžuju.

Pokriveno preporukama.

Član 12.

1. Države članice preduzimaju odgovarajuće mjere radi eliminisanja diskriminacije žena u oblasti zdravstvene zaštite kako bi, na osnovi ravnopravnosti žena i muškaraca, obezbijedile dostupnost zdravstvenih usluga, uključujući one koje se odnose na planiranje porodice.

2. Bez obzira na odredbe stava 1. ovog člana, države članice obezbjeđuju odgovarajuće zdravstvene usluge ženama za vrijeme trudnoće, porođaja i u periodu poslije rođenja djeteta, obezbjeđivanjem besplatnih usluga; kada je to potrebno, kao i odgovarajuće ishrane za vreme trudnoće i dojenja.

Pokriveno preporukama.

Član 13.

Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mjere radi eliminisanja diskriminacije žena u drugim oblastima privrednog i društvenog života kako bi im se, na osnovu ravnopravnosti žena i muškaraca, obezbijedila jednaka prava, a posebno:

- (a) pravo na porodična davanja;**
- (b) pravo na bankarske zajmove, hipotekarne i druge vrste finansijskih kredita;**
- (c) pravo na učešće u rekreativnim aktivnostima, sportu i svim oblicima kulturnog života.**

Mjere se preduzimaju kroz odgovarajuće zakone (Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti, Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Zakon o zdravstvenom osiguranju, Zakon o bankama, Zakon o sportu)

Član 14.

1. Države članice uzeće u obzir posebne probleme s kojima se suočava žena na selu, kao i značajnu ulogu koju ona ima u ekonomskom opstanku svoje porodice, uključujući njen rad u sektorima privrede u kojima se ne ostvaruje dohodak i preduzeće sve odgovarajuće mere kako bi obezbijedile da se odredbe ove konvencije primjenjuju na žene na selu.

2. Države članice će preduzeti sve odgovarajuće mjere radi eliminisanja diskriminacije žena u seoskim područjima kako bi obezbijedile da one, na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena, učestvuju u razvoju sela i da od toga imaju koristi, posebno da bi obezbijedile njihovo pravo na:

- (a) učešće u izradi i sprovođenju planova razvoja na svim nivoima;**
- (b) pristup odgovarajućoj zdravstvenoj zaštiti, uključujući informacije, savjete i usluge u vezi s planiranjem porodice;**
- (c) direktno korišćenje programa socijalne zaštite;**
- (d) sticanje svih vrsta obuke i obrazovanja, formalnog i neformalnog, uključujući opismenjavanje, kao i pristup svim uslugama u okviru mjesne zajednice, kao i savjetodavnim uslugama, inter alia, radi proširenja njihovih opštih tehničkih, znanja;**
- (e) organizovanje grupa za samopomoć i zadruga kako bi ostvarile jednak pristup privrednim djelatnostima putem zapošljavanja ili obavljanja samostalne djelatnosti;**
- (f) učešće u svim aktivnostima mjesne zajednice;**
- (g) dostupnost poljoprivrednih kredita i zajmova, olakšica za prodaju proizvoda, odgovarajuće tehnologije i jednakog tretmana u zemljišnoj i agrarnoj reformi, kao i programa za ponovno naseljavanje;**
- (h) adekvatne životne uslove, posebno u pogledu stanovanja, higijenskih uslova, električne energije i snabdijevanja vodom, saobraćaja i veza.**

Donešen je Program za poboljšanje zapošljivosti žena u ruralnim područjima Crne Gore (2013-2016) kao rezultat dvogodišnjeg projekta «Jačanje ekonomskih i socijalnih prava žena u Crnoj Gori », koji je implementiralo Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti, uz podršku UN

Women-a. Izradi Programa prethodilo je istraživanje iz 2011, sprovedeno u 13 opština i 1020 domaćinstava, koje se bavilo položajem i potrebama žena sa ruralnih područja. Program definiše prioritete ciljeve, mjere i aktivnosti koje će voditi većoj i kvalitetnijoj ekonomskoj participaciji seoskih žena.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja kontinuirano, od 2011, kroz projekte MIDAS i IPARD pruža finansijsku podršku aktivnostima žena na selu. Za dobijanje sredstava iz ovih projekata, kao afirmativna mjera za žene aplikante daje se veći broj bodova u odnosu na muškarce.

Ostale informacije pokrivene su preporukama.

Četvrti dio - Članovi 15-16

Član 15.

1. Države članice priznaju ženama jednaka prava pred zakonom kao i muškarcima.

2. Države članice priznaju ženama jednaku pravnu sposobnost u građanskim stvarima kao i muškarcima i daju im jednake mogućnosti da se njome koriste. One posebno daju ženama jednaka prava na zaključenje ugovora i upravljanje imovinom i tretiraju ih ravnopravno u svim fazama postupka pred sudom.

3. Države članice su saglasne da se svi napori i svi drugi privatni instrumenti bilo koje vrste čije pravno dejstvo ima za cilj da ograniči pravnu sposobnost žena smatraju ništavim i nevažećim.

4. Države članice priznaju ženama i muškarcima jednaka prava u pogledu zakona o kretanju lica i slobode izbora mjesta boravka i prebivališta.

Pokriveno preporukama.

Član 16.

I. Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mere radi otklanjanja diskriminacije žena u svim pitanjima koja se odnose na brak i porodične odnose, a posebno obezbjeđuju, na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena;

(a) jednako pravo na sklapanje braka;

(b) jednako pravo na slobodan izbor bračnog druga i sklapanje braka samo po slobodnoj volji i uz potpunu saglasnost;

(c) jednaka prava i odgovornosti u braku i prilikom razvoda;

(d) jednaka roditeljska prava i obaveze u odnosu na djecu, bez obzira na bračni status. U svim ovim slučajevima interesi djece moraju biti na prvom mestu;

(e) jednaka prava da slobodno i odgovorno odlučuju o planiranju porodice, kao i da imaju pristup informacijama, obrazovanju i sredstvima koja će im omogućiti da se koriste ovim pravima;

(f) jednaka prava i odgovornosti u pogledu starateljstva, tutorstva, upravljanja imovinom i usvajanja djece ili sličnih institucija ako postoje u nacionalnom zakonodavstvu. U svim slučajevima interesi djece moraju biti na

prvom mestu;

(g) jednaka lična prava muža i žene, uključujući pravo na izbor porodičnog imena, profesije i zanimanja;

(h) jednaka prava oba bračna druga u pogledu vlasništva nad imovinom, odnosno sticanja, upravljanja, uživanja i otuđivanja imovine, bez obzira na to da li se ovo obavlja besplatno ili za znatnu materijalnu nagradu.

Vjeridba i stupanje djeteta u brak ne može imati nikakvih pravnih posljedica a preduzeće se sve potrebne mjere, uključujući zakonodavne, radi utvrđivanja minimalnih godina života za sklapanje braka, kao i uvođenje obaveze da se brak sklopi u zvaničnom matičnom uredu.

Pokriveno preporukama.

ANEKSI

ANEKS 1:

Statistika 2014. u vezi slučajeva nasilja u porodici

Godina	Slučajevi na koje je prvobitno ukazano: Policiji	Tužilaštvu	Socijalnim centrima	Vijeće za prekršaje	Vrhovni sud	Ukupan broj podignutih optužnica	Ukupno donijetih konačnih rješenja/kazne
2014	206 krivičnih djela i 1347 prekršaja; Podnešeno 1249 prekršajnih prijava i 202 krivične prijave na dan 31.12.2014.	Protiv 252 lica podnijeto krivičnih prijava (215 lica iz 2014. godine i 37 lica iz ranijeg perioda) na dan 31.12.2014.	674 žrtve porodičnog nasilja su se obratile Centrima za socijalni rad; i 1750 preduzetih mjera ³ od strane Centara za socijalni rad na dan 31. 12. 2014.	1 455 predmeta (1164 iz 2014. i 291 prenijet iz 2013. godine) na dan 31.12.2014.	233 predmeta u radu na dan 31. 12. 2014.	158 optužnih predloga	Sudovi su riješili ukupno 144 ⁴ predmeta: Organi za prekršaje su od ukupnog broja predmeta riješili 935 ili 64,26%.

³ Među preduzetim mjerama su: savjetodavna pomoć 567; pravna pomoć -230; psihološka podrška 322; postavljanje staratelja 24; urađena procjena rizika 337; izrada IP za žrtvu 155; određivanje voditelja slučajeva 71; određivanje povjerivog lica 15; ostalo 29.

⁴ Od 144 predmeta riješeni su na sledeći način - vrste odluka: 120 osuđujućih, 12 oslobađajućih, 10 odbijajućih i 2 obustavljene presude. Pravosnažnih je 95 i to: osuđujuće 83, oslobađajuće 4, odbijajuće 6 i 2 obustave. Izrečene su: 71 uslovna osuda, 30 zatvorska kazna, 5 rad u javnom interesu, 9 novčana kazna, 5 mjera/opomena; od kojih su pravosnažne: 54 uslovne osude, 17 zatvorska, 4 rad u javnom interesu, 6 novčana kazna, 2 mjera/opomena.

Kad je u pitanju odnos žrtve i nasilnika, podaci su sledeći:

	Lica koja se pojavljuju kao nasilnici:							
	Muževi	Očevi	Muževi i očevi	Sinovi	Majke	Supruge	Kćerke	Ostalo (braća, sestre, bratanići, stričevi, snahe, svekrve, zetovi itd.)
2015	55,55%	0	3,45%	3,45%	3,45%	3,45%	0	29,62%
2014	52,74%	7,69%	4,4%	16,48%	2,19%	1,10%	3,3%	9,89%
2013	63%	5%	2%	10%	4%	1%	1%	12%
2012	50%	17,54%	0,9%	9,64%	2,63%	5,26%	0,87%	14,03%
2011	64,04%	9,65%	5,26%	10,52%	2,63%	1,75%	0%	6,14%

Statistički podaci za krivična djela protiv polne slobode od 2011. godine:
2015 GODINA

Krivično djelo iz clana KZ CG	Broj predmeta	Ishod
204	4	Riješenje je dat predmet i to osudjujućom presudom, gdje je izrečena uslovna osuda. Pravosnažna je jedna presuda kojom je izrečena uslovna osuda.
205	0	/
206	4	<i>Nijedan nije završen</i>
207	1	Nije završen
208	3	Nijedan nije završen
209	1	Završen osudjujućom presudom kojom je protiv jednog lica izrečena zatvorska kazna, a protiv dva lica novčana kazna.
210	0	/

2014 GODINA

Krivično djelo iz člana KZ CG	Broj predmeta	Ishod
204	12	U navedenoj godini bilo je ukupno u radu 12 predmeta. Od tog broja riješeno je sedam i to pet osudjujućom, jedan odbijajućom presudom, dok je u jednom predmetu postupak obustavljen. Četiri lica osuđena su na kazne zatvora a prema jednom licu je izrečena mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja. U istoj godini u četiri predmeta odluka je postala pravosnažna i to dvije osudjujuće, jedna odbijajuća presuda i jedna odluka kojom je obustavljen postupak. U osudjujućim pravosnažnim presudama prema dva lica izrečene su kazne zatvora.
205	0	/
206	1	<i>Nije završen</i>
207	2	Oba su riješena donošenjem odbijajuće presude.
208	9	Od toga broj, a riješeno je šest predmeta i to pet osudjujućom i jedan odbijajućom presudom. Prema tri lica izrečena je zatvorska kazna, prema jednom uslovna osuda, a prema jednom obavezno psihijatrijsko liječenje. U istoj godini pet odluka je postalo pravosnažno i to četiri osudjujuće i jedna odbijajuća presuda. Upravo snažnim osudjujućim presudama prema dva lica izrečena je kazna zatvora, prema jednom uslovna osuda i prema jednom licu obavezno psihijatrijsko liječenje.
209	1	<i>Nije završen</i>
210	2	<i>Nisu završena</i>

2013 GODINA

Krivično djelo iz člana KZ CG	Broj predmeta	Ishod
204	15	Riješeno je osam predmeta i to sedam osudjujućom presudom i jedan oslobadjajućom presudom. Prema šest lica izrečena je kazna zatvora, a prema jednom uslovna osuda. Pravosnažna je devet presuda od čega sedam osudjujućih i jedna oslobadjajuća. Po pravosnažnim presudama prema šest lica izrečena je kazna zatvora, a prema jednom licu uslovna osuda.
205	1	U tom predmetu donijeta je oslobadjajuća presuda koja je postala pravosnažna.
206	5	Riješeno je pet predmeta od čega dva osudjujućom i tri oslobadjajućom presudom. Prema dva lica

		izrečena je zatvorska kazna. Sve ove presude su pravosnažne.
207	2	Riješenje je dat predmet osudjujućom presudom kojom je izrečena kazna zatvora i ista je postala pravosnažna.
208	15	Od toga broja riješeno je 11 i to devet osudjujućom i dva oslobadjajućom presudom. Prema šest lica izrečena je kazna zatvora, prema jednom uslovna osuda, prema jednom novčana kazna, a prema jednom licu mjera pojačanog nadzora. U 11 predmeta presuda je postala pravosnažna i to: devet osudjućih i dvije oslobadjajuće. U pravosnažnim presudama prema šest lica izrečena je kazna zatvora, prema jednom uslovna osuda, prema jednom novčana kazna i prema jednom mjera pojačanog nadzora.
209	1	Predmet je završen osudjujućom presudom kojom je protiv jednog lica izrečena zatvorska kazna. Ova presuda je postala pravosnažna.
210	5	Završena su tri predmeta, od čega dva osudjućom i jedan oslobadjajućom presudom. Prema dva lica izrečena je kazna zatvora. U istoj godini presude u tri predmeta postale su pravosnažne i to dvije osudjujuće i jedna oslobadjajuća. Po pravosnažnim osudjujućim presudama dva lica su osudjena na kazne zatvora.

2012 GODINA

Krivično djelo iz člana KZ CG	Broj predmeta	Ishod
204	17	Riješeno je 13 predmeta i to devet osudjujućom, tri oslobadjajućom presudom, a u jednom predmetu postupak je obustavljen. Sedam lica je osuđeno na zatvorske kazne, jedno lice osuđeno uslovnom osudom, a prema licu je izrečena mjera pojačanog nadzora. U ovoj godini pet osudjujućih presuda je postalo pravosnažno i prema tri lica izrečena je zatvorska kazna, prema jednom uslovna, a prema jednom licu mjera pojačanog nadzora.
205	3	Sva tri predmeta su riješena i to jedan osudjujućom, a dva oslobadjajućom presudom. Prema jednom licu izrečena je kazna zatvora. Dvije presude postale su pravosnažne, i to jedna osudjujuća i jedna oslobadjajuća. Jedno lice je osuđeno na kaznu zatvora.
206	5	Riješena su tri od čega dva osudjujućom i jedna oslobadjajućom presudom. Prema jednom licu izrečena je kazna zatvora, a prema jednom mjeru pojačanog nadzora. Jedna osudjujuća presuda kojom je izrečena kazna zatvora prema jednom licu postala je pravosnažna.

207	4	Riješena su četiri predmeta od čega tri oslobadjajućom presudom, a jedan predmet osudjujućom presudom, kojom je jednom licu izrečena kazna zatvora. Četiri presude su postale pravosnažne, od čega tri oslobadjajuće i jedna osudjujuća presuda, kojom je jednom licu izrečena kazna zatvora.
208	18	Riješeno je sedam i to tri osudjujućom, tri oslobadjajućom i jedan odbijajućom presudom. Prema jednom licu izrečena je kazna zatvora, a prema dva lica novčana kazna. Šest presuda postalo je pravosnažno i to dvije osudjujuće, tri oslobadjajuće i jedna odbijajuća. Po pravosnažnim presudama jedno lice je osuđeno na kaznu zatvora, a jedno na novčanu kaznu.
209	1	Predmet je završen osudjujućom presudom kojom je protiv jednog lica izrečena uslovna osuda i ova presuda je postala pravosnažna.
210	5	Nijedan nije završen.

2011 GODINA

Krivično djelo iz člana KZ CG	Broj predmeta	Ishod
204	18	Riješena su četiri predmeta u kojima je donijeta osudjujuća presuda. Dva lica su osuđena na kazne zatvora, jedno lice na uslovnu osudu, a prema jednom licu izrečena mjera pojačanog nadzora. Dvije presude su postale pravosnažne. Po pravosnažnim presudama osuđena su tri lica i to dva na kazne zatvora, a prema jednom licu je izrečena mjera pojačanog nadzora.
205	2	Nijesu riješeni.
206	4	Jedan riješen osudjujućom presudom, kojom je jednom licu izrečena kazna zatvora. Ta presuda je postala pravosnažna.
207	19	Riješeno je 14 i to sedam osudjućom, pet oslobadjajućom, jedan odbijajućom presudom, a u jednom predmetu postupak je obustavljen. Pet lica je osuđeno uslovno, dva lica na kazne zatvora. 12 odluka je postalo pravosnažno, i to sedam osudjujućih, tri oslobadjajuće, jedna odbijajuća presuda i jedno rješenje kojim je postupak obustavljen. Po pravosnažnim presudama pet lica je osuđeno uslovno, a dva na kazne zatvora.
208	12	Pet predmeta riješeno je osudjujućom presudom. Tri lica osuđena su na kazne zatvora, jedno na uslovnu osudu i jedno lice je novčano kažnjeno. Tri osudjujuće presude su postale pravosnažne. Po pravosnažnim presudama jedno lice je uslovno osuđeno, jedno je osuđeno na kaznu zatvora, a jedno na novčanu kaznu.

209	1	Završen osudjujućom presudom kojom je protiv jednog lica izrečena uslovna osuda
210	5	Riješenje je dat predmet osudjujućom presudom, kojom je jednom licu izrečena kazna zatvora i ta presuda je postala pravosnažna.

Aneks 2 Statisticki podaci o slučajevima trgovine ljudskim bićima (2011 -2014)

	POLICIJA		TUZILASTVO		SUDSTVO		ZRTVE	
	Br krivичnih prijava	Br lica	Br optuznica	Br lica	Br pravosnažnih presuda	Br osuđjenih lica	m	z
2011	0	0	0	0	4- 2 oslobađajuće (6lica) i 2 osuđujuće (6lica)	6	0	1
2012	1	1	0	0	1- osuđujuća	1	0	9
2013	0	0	1	1	2- 1oslobađajuća (16lica) i 1 osudjujuća (6lica)	6	0	1
2014	2	2	1	1	2 - 1-osuđujuća(1lice) i 1-oslobađajuća(1lice)	1	0	2

Aneks 3: Podacima o rodnom sastavu predstavnika/ca lokalnih vlasti u skupštinama opština

Opština	odbornici			%	
	Muškarci	Žene	ukupno	Muškarci	Žene
Andrijević	21	10	31	67,75	32,25
Bar	28	9	37	75,68	24,32
Berane	28	7	35	82,85	17,15
Bijelo Polje	29	9	38	76,32	23,68

Budva	25	7	32	78,13	21,88
Cetinje	24	9	33	72,73	27,27
Danilovgrad	22	11	33	66,67	33,33
Gusinje	23	7	30	76,67	23,33
Herceg Novi	26	9	35	74,29	25,71
Kolašin	21	10	31	67,74	32,26
Kotor	24	9	33	72,73	27,27
Mojkovac	24	7	31	77,42	22,58
Nikšić	30	11	41	73,17	26,83
Petnjica	27	4	31	87,10	12,90
Plav	26	6	32	81,25	18,75
Plužine	24	6	30	80,00	20,00
Pljevlja	25	10	35	71,43	28,57
Podgorica	40	19	59	67,80	32,20
Rožaje	26	8	34	76,47	23,53
Šavnik	22	8	30	73,33	26,47
Tivat	25	7	32	78,13	21,87
Ulcinj	30	2	32	93,75	6,25
Žabljak	23	8	31	74,19	25,81
UKUPNO/PROSJEK					23,81

Aneks 4: Broj funkcionerki koje obavljaju javnu funkciju u Crnoj Gori (2012-2014)

I	2012		2013		2014	
Državni funkcioneri/ke	Ukupan Broj d.funkcione	Broj d. funkcioner ki	Ukupan Broj d.funkcione	Broj d. funkcioner ki	Ukupan Broj d.funkcione	Broj d. funkcioner ki

	ra		ra		ra	
Predsjednik Crne Gore	1	/	1	/	1	-
Predsjednik Skupstine	1	/	1	/	1	-
Predsjednik Vlade	1	/	1	/	1	-
Funkcionerikoje bira, imenuje, postavlja ili daje saglasnost Predsjednik Crne Gore	35	9	38	9	45	9
Poslanici u Skupstini Crne Gore	80	14	79	14	80	11
Drugi javni funkcioneri koje bira, imenuje, postavlja ili daje saglasnost Skupstina Crne Gore	61	22	81	16	82	15
Clanovi Vlade Crne Gore	18	3	18	3	18	3
Drugi javni funkcioneri koje bira, imenuje, postavlja ili daje saglasnost Vlada Crne Gore	734	203	762	255	697	297
Predsjednik i sudije Ustavnog suda	7	2	7	2	7	2
Sudski savjet	10	2	10	2	9	3
Sudije	259	146	262	146	260	180
Tuzilacki savjet	9	4	10	5	8	6
Drzavni tuzioci	110	66	105	67	101	62
Sudije za prekrasaje	67	39	65	40	64	39
UKUPNO I	1393	510	1440	559	1574	627

	(40%)	(37%)	(39%)	(38,8%)	41%	(39,8%)
--	--------------	--------------	--------------	----------------	------------	----------------

II	2012		2013		2014	
Funkcioneri/ ke na lokalnom nivou	Broj j.funkcionera	Broj j. funkcionerki	Broj j.funkcioner a	Broj j. funkcionerki	Broj j.funkcionera	Broj j. funkcionerki
Andrijevisa	54	2	48	8	67	21
Bar	85	12	84	12	87	12
Berane	100	20	100	22	105	28
Bijelo Polje	117	27	118	29	122	33
Budva	159	45	166	54	154	45
Gusinje	-	-	-	-	-	-
Danilovgrad	87	24	87	27	101	29
Žabljak	56	7	56	9	72	16
Kolasin	63	8	64	8	64	8
Kotor	93	29	102	29	117	44
Mojkovac	74	14	76	12	79	13
Niksic	142	37	139	37	139	42
Petnjica	-	-	-	-	45	7
Plav	69	21	72	14	73	12

Pluzine	60	10	60	9	59	9
Pljevlja	153	39	154	43	157	46
Podgorica	188	61	192	62	208	69
GOTuzi	23	1	23	1	24	1
GO Golubovci	23	1	24	1	24	1
Rozaje	76	10	74	11	73	7
Tivat	78	30	80	29	87	32
Ulcinj	97	12	98	8	92	6
Herceg Novi	168	63	177	62	165	52
Cetinje	82	17	95	35	97	38
Šavnik	55	7	55	6	75	10
UKUPNO II	2102	497	2277	528	2286	581
	(60%)	(24%)	(61%)	(23%)	(59%)	(25,4%)
UKUPNO III (I +II)	3495	1007	3717	1087	3860	1208
	(100%)	(29%)	(100%)	(29%)	(100%)	(31,3%)

Aneks 5: Statistika slučajeva prisilnog braka

Krivično djelo 216 KZ CG	Ukupno predmeta	Rijeseno	Oslobadjajuća presuda	Osudjujuća presuda
2015	7	5		5 Uslovna osuda izrečena je prema dva lica, a zatvorska kazna prema tri lica. U navedenom periodu dvije osudjujuće presude su postale pravosnažne. Jednom licu je izrečena uslovna osuda a drugom kazna zatvora.
2014	9	9	2, a u 1 predmetu postupak obustavljen	6 Prema pet lica izrečena je uslovna osuda, a prema jednom kazna zatvora. U istoj godini u osam predmeta odluka je postala pravosnažna, od čega šest osudjujućih presuda, jedna oslobadjajuća presuda i jedna odluka kojom je obustavljen postupak. Po pravosnažnim presudama jedno lice je osuđeno na kaznu zatvora, a prema pet lica je izrečena uslovna osuda.
2013	15	14	1, u 2 predmeta postupak je obustavljen	11 Prema deset lica izrečena je uslovna osuda, a prema jednom kazna zatvora. U istoj godini 13 odluka je postalo pravosnažna, od čega 10 osudjujućih presuda, jedna oslobadjajuća i dva rješenja o obustavi postupka. Po pravosnažnim presudama devet lica je osuđeno uslovnom

				osudom, a jedno kaznom zatvora.
2012	15	11	1, 2 predmeta su odbijena, a u 1 slučaju postupak je obustavljen	7 Prema četiri lica izrečena je uslovna osuda, prema jednom kazna zatvora, a prema dva lica mjera pojačanog nadzora. Osam odluka je postalo pravosnažno od čega šest osudjujućih, jedna odbijajuća presuda i jedno rješenje o obustavi postupka. Po pravosnažnim presudama tri lica su uslovno osudjena, jedno lice je osudjeno na kaznu zatvora, a prema dva lica su izrečene mjere pojačanog nadzora.
2011	10	6	1, a 3 predmeta su odbijena	2 Jedno lice je uslovno osudjeno, a jedno je osudjeno na kaznu zatvora. Pet presuda je postalo pravosnažno i to jedna osudjujuća, jedna oslobadjajuća i jedna odbijajuća. Po pravosnažnim presudama prema jednom licu je izrečena kazna zatvora.

Aneks 6: Zastupljenost žena u diplomatsko konzularnim predstavništvima, 2014.

DIPLOMATSKO KONZULARNA PREDSTAVNIŠTVA CRNE GORE	Broj žena	Procenat žena
34 ambasadora	6	17,6%
4 generalna konzula	0	0%
1 stalni otpravnik poslova	0	0%
1 specijalni izaslanik ministra za UNIDO	0	0%
6 ministara savjetnika	5	83%
9 I savjetnika	5	55%
2 konzula	0	0%
5 savjetnika	2	40%
19 I sekretara	10	53%
16 II sekretara	13	81%
3 III sekretara	2	67%
3 viših namještenika-vozača	0	0%
UKUPNO 100	43	43%

REZIME

Crna Gora je sukcesorskim postupkom pristupila Konvenciji o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW).

Na osnovu člana 18 Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena, države potpisnice se obavezuju da dostavljaju Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija izvještaj o zakonodavnim, sudskim, administrativnim i drugim mjerama koje su usvojile kako bi sprovele odredbe ove Konvencije, kao i pomake koji su učinjeni, u roku od jedne godine nakon stupanja na snagu Konvencije, a poslije toga, najmanje svake četiri godine. Kada je riječ o Crnoj Gori, rok za Inicijalni izvještaj je bio godinu dana nakon što je Konvencija stupila na snagu, odnosno oktobar 2007.

Inicijalni izvještaj Vlada Crne Gore, je usvojila februara 2010., i prosljedila Komitetu za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW Komitet) maja 2010.

Izvještaj je ukazao na zakonodavne i druge mjere koje je Crna Gora preduzela Konvencijom u periodu od 2006. do 2009. godine u odnosu na 16 materijalnih članova Konvencije.

Komitet je razmotrio Inicijalni izvještaj Crne Gore 6. oktobra 2011.

Komitet je pohvalio Crnu Goru za napore na izradi Inicijalnog izvještaja, koji je bio detaljan i načelno pratio smjernice Komiteta za njegovu pripremu. Takođe je pozdravio usvajanje više propisa usmjerenih na eliminaciji diskriminacije nad ženama, koje je Crna Gora donijela u međuvremenu, od stupanja na snagu Konvencije (Zakona o rodnoj ravnopravnosti, Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda, Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, izmjenama Krivičnog zakonika i dr.), kao i uspostavljanje različitih institucionalnih mehanizama i politika za unapređenje prava žena.

Pored pozitivnih ocjena, Komitet je podsjetio na obavezu države Crne Gore da sistematski i neprekidno primjenjuje sve odredbe Konvencije. Kako u određenim oblastima nijesu ostvareni rezultati, Komitet je u iznesenim zaključnim stavovima dao preporuke u vidu prioritetnih zadataka, koji se moraju realizovati do podnošenja sledećeg periodičnog izvještaja. U skladu sa tim, Komitet je ukazao da Crna Gora u sprovođenju aktivnosti posebnu pažnju posveti pojedinim oblastima i da informacije o preduzetim aktivnostima i ostvarenim rezultatima uvrsti u sledeći izvještaj.

U vezi sa tim, u roku do dvije godine, Komitet je zatražio informacije o primjeni preporuka sadržanih u paragrafima 19 do 23 koje se odnose na nasilje nad ženama, trgovinu ljudima i iskorišćavanje za prostituciju, te učestvovanje u društvenom i političkom životu.

S obzirom na obavezu dostavljanja pomenutog Izvještaja CEDAW Komitetu do kraja 2013., Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u saradnji sa nadležnim resorima (Ministarstvom prosvjete i Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima) pripremilo odgovore na preporuke 19 do 23.

Procesom izrade ovog II Periodičnog izvještaja koordiniralo je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, koje je formiralo radnu grupu, u čijem su radu učestvovali predstavnici/ce: Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva pravde, Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija, Ministarstva prosvjete, Ministarstva zdravlja, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva ekonomije, Ministarstva odbrane, Uprave policije, Vrhovnog suda Crne Gore, Vrhovnog državnog tužilaštva, Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda, Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, a učestvovala je i nezavisna ekspertkinja za rodnu ravnopravnost.

Imajući u vidu da se na Javni poziv za učešće u radnoj grupi nije prijavio/la nijedan/na predstavnik/ca NVOa, tekst Izvještaja je proslijeđen i nevladinim organizacijama čiji su odgovori uključeni u II Periodični izvještaj.

Izvještaj je sačinjen u skladu sa informacijom Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija da je CEDAW Komitet dao uputstvo, da Izvještaj može da sadrži maksimalno 21200 riječi (aneksi se ne računaju). U skladu sa tim tekst je racionalno skraćen (bez mijenjanja suštine), kako bi se dao prostor da sve nadležne institucije daju relevantne informacije za ovaj Izvještaj. U konačnom prevodu će se iz II dijela Izvještaja brisati tekst članova Konvencija, koji je prenešen u izvornom obliku, i na taj način ćemo ispoštovati dati standard od 21200 riječi.

Podaci koji su dobijeni i uvršteni u ovaj Izvještaj, ukazuju da je Crna Gora ostvarila napredak u pogledu integrisanja politike rodne ravnopravnosti u različitim segmentima društva, te da je unaprijeđen zakonodavni okvir zaštite ljudskih prava žena u okviru kojeg su implementirani međunarodni standardi, a ojačani su i institucionalni mehanizmi rodne ravnopravnosti i jednakosti između muškaraca i žena.